

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

MEDIAKASVATUKSEN TOTEUTUMINEN TAMPEREEN PÄIVÄKODEISSA

Johanna Kaakkolammi

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016
Sosiaalialan koulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutus

KAARKOLAMMI, JOHANNA:
Mediakasvatuksen toteutuminen Tampereen päiväkodeissa

Opinnäytetyö 48 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Marraskuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää mediakasvatuksen tämänhetkistä tilannetta Tampereen kaupungin päiväkodeissa sekä löytää konkreettisia välineitä ja toimintatapoja sen toteuttamisen kehittämiseksi. Tavoitteenani oli muodostaa käsitys siitä, miten työntekijät harjoittavat mediakasvatusta ja millaisia ajatuksia heille syntyy mediakasvatuksesta. Lisäksi tavoitteenani oli tuoda esille mediakasvatuksen toteuttamista hankaloittavia tai estäviä tekijöitä, jotta tulevaisuudessa pystytään puuttumaan mahdollisiin epäkohtiin ja kehittämään niitä.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostivat mediakasvatukseen liittyvät käsitteet ja mediakasvatuksen rooli varhaiskasvatuksessa. Työ toteutettiin sekä kvalitatiivisella että kvantitatiivisella tutkimusotteella. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka lähetettiin kaikkiin Tampereen kaupungin päiväkodeihin. Vastauksia tuli 57 kappaletta. Aineisto analysoitiin käyttämällä kvantitatiivisen tutkimuksen purkamiseen käytettäviä menetelmiä sekä laadullisen aineiston kohdalla sisällönanalyysiä.

Keskeisimpinä tuloksina nousi esille, että mediakasvatuksen käsite on työntekijöillä melko hyvin hallussa ja että työntekijöillä on teorian tasolla ideoita ja ajatuksia, miksi ja miten mediakasvatusta toteutetaan. Kuitenkin yli puolet vastaajista kertoi toteuttavansa mediakasvatusta liian vähän. Tätä selittävinä tekijöinä vahvimpina esille nousivat ajan ja resurssien puute. Suurin osa kyselyyn vastanneista toivoi saavansa myös lisää koulutusta aiheeseen. Kyselyn perusteella yksi suurimmista ongelmista Tampereen päiväkodeissa on niukat käytännön menetelmät ja ideat arjessa mediakasvatuksen toteuttamiseen.

Kehittämisehdotuksena päiväkodeihin ja työntekijöille olisi hyvä jakaa esimerkiksi kattavia tietopaketteja mediakasvatuksesta, joita erilaisilta järjestöiltä ja yhdistyksiltä löytyy paljon. Myös aiheeseen liittyvät koulutukset olisivat tarpeen. Yleisesti asennetta uusiin asioihin ja muutoksiin olisi hyvä herätellä. Jatkossa mediakasvatusta voisi tutkia tavoilla, jotka toisivat lasten kokemuksia ja ääntä esille. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmaa olisi myös hyvä vahvistaa entisestään, sillä aihe ei ole vielä juurtunut päiväkotien arkeen. Yhtenä mahdollisuutena olisi esimerkiksi toteuttaa toiminnallinen opinnäytetyö kokoamalla mediakasvatuksesta kattava tietopaketti, jota voisi jakaa päiväkodeihin koulutustilaisuuksien muodossa.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KAAKKOLAMMI, JOHANNA:

The Realisation of the Media Education in the Kindergartens in Tampere

Bachelor's thesis 48 pages, appendices 4 pages
November 2016

The purpose of this thesis was to find out the present situation of media education in kindergartens in Tampere and find concrete methods to develop it. The aim was to form a conception of how childhood educators practice media education and what they think about that. In addition, the aim was to bring out the challenges of practicing media education.

This thesis was a combination of quantitative and qualitative study. The data were collected through an electronic questionnaire which was sent to every kindergarten in Tampere. The questionnaire was answered by 57 childhood educators.

Key results showed that the employees know the concept of media education and they have ideas in theory how and why to put it into action. However, over half of the respondents expressed that they do not use media education enough. The greatest challenge was the lack of time and resources. Most of the respondents also hoped to get more education of the subject. One of the major problems by the questionnaire was scarce methods in practice to use media education.

As a recommendation for further study, kindergartens could be given some informatory packages about media education. Also more theoretical and practical education should be given to the employees. In the future it would also be important to bring out children's voice and experiences. Also another view for future research would be to make a dialogical training event in which the employees could bring out their views of the subject.

Key words: media education, early childhood education, kindergarten

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	MEDIAKASVATUS.....	6
2.1	Mediakulttuuri	6
2.2	Mediakasvatuksen määritelmä.....	7
2.3	Monipuoliset mediataidot	8
2.4	Kriittinen medialukutaito	9
3	MEDIAKASVATUKSEN ROOLI VARHAISKASVATUKSESSA	11
3.1	Mediakasvatus osana varhaiskasvatusta	11
3.2	Mediakasvattajan tietopankki	13
3.3	Mediakasvattaja ohjaajana ja tukijana	14
3.4	Mediakasvatusympäristö	16
4	AIEMPIA TUTKIMUKSIA MEDIAKASVATUKSESTA	17
4.1	Mediamuffinssi-hanke	17
4.2	Mediabarometri 2013.....	17
4.3	Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
5.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	19
5.2	Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu	20
5.3	Aineiston analysointi	21
6	TULOKSET	23
6.1	Työntekijöiden käsitys mediakasvatuksesta	23
6.2	Mediakasvatuksen toteutus arjessa	25
6.3	Työntekijöiden käsitys mediakasvatuksen tärkeydestä	26
6.4	Työntekijöiden kouluttaminen mediakasvattajiksi	27
6.5	Mediavälineiden käyttö.....	28
6.6	Mediakasvatuksen toteutumisen haastavat tekijät	29
6.7	Mediakasvatuksen positiivinen vaikutus lapsiin.....	30
6.8	Hyviksi todetut toimintatavat mediakasvatuksen parissa	32
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	34
7.1	Johtopäätökset ja pohdintaa tuloksista.....	34
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
7.3	Opinnäytetyöprosessin arviointia	40
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	45
	Liite 1. Saatekirje	45
	Liite 2. Kyselylomake	46

1 JOHDANTO

Pokémon Go, YouTube, televisio-ohjelmat, pelisovellukset, radiokanavat, aikakauslehdet... Listaa voisi jatkaa paljon pidemmälle, sillä nykypäivänä löytyy laaja kirjo median tarjontaa. Ei ole epänormaali näky, että alle esikouluikäiset lapset käyttävät näppärästi esimerkiksi matkapuhelinta tai tablettia ja valitsevat sieltä itselleen mieluisia toimintoja ja sovelluksia. Medialla onkin mahdollisuus tarjota paljon hyvää ja opettavaista materiaalia, mutta niin kuin kaikessa oppimisessa, myös tässä lapset tarvitsevat aikuisen opastusta ja tukea. Media on päivä päivältä enemmän läsnä jokaisen ihmisen, kuten myös pienen lapsen elämässä. Lasten luontainen taipumus tutkimiseen, kokeilemiseen ja keksimiseen luo otollisen tilanteen median tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Jo ennen syntymääkin lapset saavat kosketuksen mediaan äänikokemusten kautta (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6). Säännöllisesti lapset aloittavat seuraamaan mediaa noin kolmen vuoden ikäisinä (Merilampi 2014, 9).

Mediakasvatuksen rooli on lisääntynyt median ulottuessa nykyään yhä useammalle elämämme osa-alueelle. Sen vuoksi mediakasvatusta tulisi toteuttaa jo varhaiskasvatuksessa, jotta lapsista kasvaisi taitavia ja vastuullisia median käyttäjiä. Pienen lapsen maailmassa on joka päivä valtavasti uusia ja ihmeellisiä asioita ja välillä ne saattavat aiheuttaa myös hämmennystä. Mediakasvatuksen luomilla mahdollisuuksilla voidaan helpottaa ainakin osaa hämmennyksestä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa mediakasvatuksen tilannetta Tampereen kaupungin päiväkodeissa. Tutkimukseni pyrkii selvittämään, mitä työntekijät käsittävät mediakasvatuksella ja kuinka he toteuttavat sitä. Pyrin myös keräämään konkreettisia ideoita mediakasvatuksen toteuttamiseen ja toisaalta kokoamaan myös syitä, miksi sen toteuttaminen saattaa välillä olla hankalaa. Valitsin mediakasvatuksen aiheekseni, sillä suuntaudun opinnoissani varhaiskasvatukseen ja mielestäni aihe on hyvin ajankohtainen. Sitä on tärkeää tutkia, koska lapsilla täytyy olla turvallinen kasvuympäristö myös mediamaailmassa.

2 MEDIAKASVATUS

Media on päivittäin osallisena lasten leikeissä ja puheissa. Se synnyttää erilaisia tunteita ja vaikuttaa niin hyvässä kuin pahassakin lapsen kehitykseen, ajankäyttöön ja sosiaaliseen elämään. (Niinistö, H., Ruhala, A., Henriksson, A. & Pentikäinen, L. 2006, 16.) Unna Lehtipuu (2006, 20) vertaa mediaa runsaaseen herkkulautaseen, joka kannetaan lapsen eteen. Kun herkkuja on tarjolla rajattomasti, lapsi saattaa ahmia itsensä ähkyn rajamaille. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan kasvattajan tukea ja mediakasvatuksen mahdollistamaa tasapainoa.

On tärkeää muistaa, ettei media korvaa inhimillistä vuorovaikutusta. Turvallinen kasvuympäristö ja hyvä kiintymyssuhde kasvattajaan luovat kuitenkin tilanteen, jossa on mahdollista pohtia median aiheuttamaa hämmennystä. (Lehtipuu 2006, 24.)

2.1 Mediakulttuuri

Länsimaista elämäntapaa on määrittänyt merkittävästi 1900-luvun lopun aikana media (Merilampi 2014, 14). Etenkin 2000-luvulla teknologisoituminen on ollut nopeaa ja voidaan puhua tieto- tai informaatioyhteiskunnasta, jossa tuotannon, kulutuksen ja kierton kaikki osat ovat organisoituneet maailmanlaajuisesti. Tällainen tietoyhteiskunta luo lapsille tilanteen, jossa erilaiset välittyneet viestit, visuaalisuuden muodot ja mainonta ovat osa heidän arkista kokemusmaailmaansa. Lasten kokemukset ovat muuttuneet mediavälitteisiksi ja eri mediamuodot ovat limittyneet toisiinsa lasten arjessa ja merkitysmaailmassa. (Korhonen 2010, 9–10.)

Nykypäivän haasteeksi onkin muodostunut median ja sen ulkopuolisen todellisuuden välisen rajan hahmottaminen. Mediamaailman ja reaali maailman välistä rajaa ovat hälvittäneet mediavälineiden reaaliaikaisuus ja niiden mahdollistama yhteisöllisyys sekä läpinäkyvyys. (Merilampi 2014, 23.) Digitaaliseen aikakauteen liittyy kuitenkin myös paljon vahvuuksia, kuten kyky hajauttaa ja olla maailmanlaajuinen, kyky yhtenäistää ja tarjota mahdollisuuksia (Kupiainen & Sintonen 2009, 17).

Mediasuhde alkaa jo hyvin varhain, esimerkiksi internetiä käyttävän vanhemman sylissä. Lasten mediamaku alkaa kehittyä 3-4 vuotiaana ja jo 7-8vuotiaana mediamaisema on tyypillisesti hyvin laaja ja monipuolinen. Mielenkiintoinen näkökulma löytyy myös markkinoinnin puolelta, sillä lapset ja nuoret ovat merkittäviä kuluttajia, jotka vaikuttavat perheiden ostopäätöksiin. (Hyvä medialukutaito 2013, 20.) Mediakulttuuriin kuuluukin vahvasti myös konkreettisen materian kuluttaminen. Nykypäivänä median käyttöä ja sen vaikutusta ei voida eristää päivän muista tapahtumista ja rutiineista. Lasten mediankäyttö tapahtuu suurimmaksi osaksi kotona, joten silloin tulee huomioida myös perheen ja yhteiskunnan konteksti. (Johnson 2008, 8–9). Ritva-Sini Merilampi (2014, 9) toteaa, että mediakulttuuri syntyy vastavuoroisesti käyttäjien, tuottajien, lähettäjien ja vastaanottajien kesken.

Mediakulttuuri on keskeinen toiminta- ja oppimisympäristö lapselle. Sen kautta he oppivat, viihtyvät ja ovat sosiaalisessa kanssakäymisessä. Media tarjoaa paljon mahdollisuuksia ja mediakulttuuri voidaankin nähdä kasvatuksen voimavarana. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6.) Lasta kuunteleva, osallistava ja mediatodellisuuden huomioiva mediakasvatus on mahdollisuus lapselle, ei uhka. Keskeisintä olisi löytää mielekkäitä ja pedagogisia mediakulttuurin ja varhaiskasvatuksen yhdistäviä toimintamuotoja, jotka vahvistavat lapsen medialukutaitoa. Lasten mediakulttuurisessa arjessa yhdistyykin monta asiaa: viihtyvyys, oppiminen sekä sosiaalinen kanssakäyminen. (Niinistö & Ruhala 2007, 124–125.)

2.2 Mediakasvatuksen määritelmä

Mediakasvatus käsitteenä on hyvin moniselitteinen, sillä yhdyssana muodostuu kahdesta vahvasti informaatiolatautuneesta sanasta: media ja kasvatus (Merilampi 2014, 29). Media tarkoittaa välineitä, joiden avulla on mahdollista viestittää ja vastaanottaa viestejä sekä niiden sisältöjä ja käytänteitä, jotka ovat syntyneet välineiden ympärille. Kasvatus taas muovautuu erilaisten menetelmien, työtapojen ja kehityspsykologioiden kautta. (Niinistö ym. 2006, 9.)

Mediakasvatus on toimintaa, jolla yritetään vaikuttaa yksilön median käyttöön ja mediataitoihin. Sen avulla kehitetään mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia. (Mediakasvatuskeskus Metka 2016.) Mediakasvatuksen yhtenä tavoitteena on laaja medialukutaito,

joka koostuu ymmärryksestä, taidoista, kokemuksesta ja kriittisestä kyvystä arvioida ympärillämme olevaa yhteiskuntaa (Mediataitokoulu 2015).

Mediakasvatus on myös tavoitteellista vuorovaikutusta, jonka laajempina päämäärinä ovat yleiset kasvatukselliset tavoitteet. Se antaa myös yksilöille ja ryhmille mahdollisuuden kokea voimaantumista ja valtauttamista, joiden kautta yhteiskuntaan syntyy aktiivisia oman elämän toimijoita. Myös lasten ja nuorten osallisuuden merkitys painottuu nykypäivän mediakulttuurissa. (Mediataitokoulu 2015.)

Kuten yleensä kasvatuksessa, myöskään mediakasvatuksen toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä ainoaa keinoa. Hyvä lopputulos voidaan saavuttaa monin eri keinoin, mutta toiminnan olisi hyvä lähteä liikkeille tavoitteiden asettamisella. Mediakasvatusta voidaan harjoittaa erilaisina opetustuokioina, mutta parhaimmillaan se on osa pitkäjänteistä kasvatusta ja päivittäistä vuorovaikutusta. (Mediataitokoulu 2015.)

2.3 Monipuoliset mediataidot

Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa olennaista on oppia vähitellen erilaisia mediataitoja. Mediataitoihin lukeutuvat medialaitteiden ja -sisältöjen hallinta, kyky arvioida ja analysoida mediaa, kommunikointi ja osallistuminen sekä omien tunteiden, tarpeiden ja mediasuhteiden hallinta. Mediataitojen oppimisen tavoitteena on tasapainoinen, hallittu ja turvallinen mediankäyttö. On tärkeää oppia tuntemaan myös itsensä median käyttäjänä, tuottajana ja vastaanottajana. Mediataidot voidaankin jaotella turvataitoihin, tunnetaitoihin, sosiaalsiin taitoihin ja median vastaanottamisen, tuottamisen ja kommunikoinnin taitoihin. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 17.)

Mediaan liittyy paljon haitallisia ja negatiivisia vaikutuksia, joilta lapsia tulee suojella. Heille tulee opettaa turvataitoja, jotta lapset osaavat myöhemmin suojata itseään haitallisilta vaikutuksilta. Mediaa tulisi käyttää yhdessä aikuisen kanssa ja niin, että aikuinen on ennalta arvioinut mediasisällön turvalliseksi. On tärkeää, että kuvaohjelmien ja pelien ikärajoja noudatetaan. Lapsen tulee kertoa kaikenlaisista mediakokemuksista kasvattajalle, mutta erityisesti silloin, jos hän kohtaa jotakin pelottavaa tai epämiellyttävää. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 17.)

Media herättää tunteita ja tarjoaa erilaisia tunnekokemuksia. Mediakasvatuksellisen toiminnan kautta harjoitellaankin omien tunteiden ilmaisemista ja tulkintaa. Kokonaisuuden kannalta tunnetaidot ovat erittäin tärkeitä, sillä niiden tavoitteena ovat median aiheuttamien tunteiden tunnistaminen ja hallinta, oman mediasuhteen ja –käyttäytymisen arvioiminen ja säätely sekä omien mediatarpeiden tunnistaminen. Kasvattajan tulee luoda keskustelua mediaesityksistä ja niiden synnyttämistä tunteista. Tunteiden ilmaiseminen, tunnistaminen ja nimeäminen ovat osa tunnetaitoja. Myös omasta mediankäytöstä ja median tarpeellisuudesta keskusteltaessa muodostuu lapsen käsitys hänen mediasuhteestaan. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 18.) Lasta ei tarvitse yrittää suojella tunteilta, sillä niin myönteiset kuin kielteisetkin tunteet kuuluvat elämäämme. Tärkeää on saada tunne-elämyksiä kehitystasolle soveltuvista sisällöistä turvallisessa ympäristössä. (Salokoski & Mustonen 2007, 46.)

Mediankäyttöön liittyy vahvasti sosiaalinen toiminta, sillä esimerkiksi television katselu tapahtuu usein kavereiden tai perheen kanssa. Median tuottaminen on myös yhteistä toimintaa ja sosiaaliset taidot korostuvatkin esimerkiksi mediaesitysten toteuttamisessa. Sosiaalisten taitojen harjaannuttamiseksi mediasisällöistä voidaan keskustella ryhmässä, jolloin pyritään kunnioittamaan toisten näkemyksiä ja tulkintoja. Lasten mielikuvitusta ja ideoita voidaan hyödyntää tuottamalla esimerkiksi mediaesityksiä tai näyttelyitä. Sosiaalisten taitojen kautta lapsi oppii kertomaan oman mielipiteensä sekä kuuntelemaan myös muiden tulkintoja. Yhteistyötaitojen oppimisen merkitys on jo lapsuudessa suuri. (Varhaiskasvatus mediakasvatuksessa 2008, 18–19.)

Median vastaanottamisen taitojen kautta lapsi oppii kriittisesti pohtimaan ja analysoimaan mediakokemuksiaan. Hän harjoittelee valintojen tekemistä ja oman mielipiteen muodostamista. Tuottamisen taitojen päämääränä on, että lapsi oppii käyttämään erilaisia mediavälineitä ja muodostamaan käsityksen median rakenteista. Näiden taitojen kautta lapsen kognitiiviset, motoriset ja tekniset taidot kehittyvät ja lapselle syntyy mahdollisuus tuoda oma äänensä kuuluviin. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 19.)

2.4 Kriittinen medialukutaito

Internetiin liittyy myös riskinäkökulma siellä esiintyvien haitallisten sisältöjen takia. Suurimmat riskit liittyvät pornografiseen aineistoon. Myös verkossa tapahtuva kiusaaminen

on yleistynyt ilmiö. Taloudelliset riskit ja kustannustietoisuus sekä erilaisten mediaan liittyvien sopimusten sitovuus kuuluvat myös median käytön riskeihin. (Hyvä medialukutaito 2013, 21.) Edellä mainittujen riskien takia on tärkeää harjoittaa erilaisia mediataitoja, joiden pohjalta medialukutaito muovautuu.

Mediakasvatuksen tavoitteena on kriittinen medialukutaito, jolloin kriittisyydellä tarkoitetaan kyselevää ja uteliasta suhtautumista maailmaan. Pienten lasten kanssa aloitetaan pienin askelin esimerkiksi faktan ja fiktion erottamisella lempielokuvasta. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa taidoille, joita tarvitaan kriittisessä medialukutaidossa. Tietoa ei oteta annettuna, vaan kyseenalaistamalla ja omia valintoja tekemällä on mahdollista tutkailla maailmaa uusin silmin. (Niinistö & Ruhala 2013, 127.)

Medialukutaidon käsite on laaja ja se saattaa aiheuttaa kasvattajalle paineita. Käsite kannattaakin määritellä tavoitteiden kannalta mielekkääksi. Yksittäisellä toiminnalla on hankala vastata kaikkiin tavoitteisiin tai huomioida jokainen näkökulma. Monipuolinen mediakasvatus huomioi laajemmat näkökulmat ja tavoitteet. Kasvattajien vastuulla onkin päätös siitä, mihin medialukutaidon osa-alueisiin keskitytään. Se vaatii kasvatuksellista pohdintaa, ymmärrystä toiminnan tavoitteista sekä yhteistä keskustelua eri osa-alueista. (Palsa 2016, 50.)

Medialukutaito koostuu kolmesta osasta: informaation etsimisestä, mediasisältöjen kriittisestä lukemisesta ja mahdollisuudesta tuottaa itse mediasisältöjä (Kupiainen & Sintonen 2009, 92). Medialukutaito on siis monien taitojen summa ja se liittyy sekä mediatekstien vastaanottamiseen että vuorovaikutteisuuteen, osallisuuteen ja omaehtoiseen kulttuuriin tuottamiseen. Medialukutaito on jatkumo, jota tulee opetella ja kehittää elinikäisesti. (Kupiainen & Sintonen 2009, 15.) Se ei ole ainoastaan tietoa, taitoa, osaamista tai median käytön hallitsemista, vaan tapa olla ja elää suhteessa mediaan. Medialukutaito tulisikin nähdä laaja-alaisena lasten ja nuorten elämänhallintaan liittyvänä kokonaisvaltaisena toimintakyknä. (Hyvä medialukutaito 2013, 25.)

3 MEDIAKASVATUKSEN ROOLI VARHAISKASVATUKSESSA

Mediakasvatus on melko uusi ilmiö ja sen omaksuminen osaksi päiväkodin arkea saattaa tuntua hankalalta. Ilmiö on kuitenkin ajankohtainen ja tulee varmasti lisääntymään entisestään, sillä media on läsnä jokapäiväisessä elämässämme. Siksi olisikin tärkeää lisätä tietoisuutta mediakasvatukseen liittyvistä käsitteistä ja sen eri ulottuvuuksista, jotta ihmisistä tulisi taitavia median käyttäjiä. Kriittisen medialukutaidon katsotaankin olevan nykypäivän kansalaistaito (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 7).

3.1 Mediakasvatus osana varhaiskasvatusta

Suomalaisen varhaiskasvatuksen sisältöä ja toimintaa ohjaavat Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus, perusoikeussäännökset sekä muu kansallinen lainsäädäntö. Valtakunnalliset puitteet varhaiskasvatukselle luo varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jossa on määritelty myös mediakasvatuksen toteuttamisesta. (Niinistö & Ruhala 2013, 125.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 21) mainitaan kasvattajan valmiuksista seurata lasten populaarikulttuuria, johon media kuuluu nykypäivänä merkittävästi. Varhaiskasvatussuunnitelmasta erillisenä on tehty Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa –julkaisu, joka luotiin Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen pohjalta vuonna 2008. Tampereen varhaiskasvatussuunnitelmassa (2007) mediakasvatus määritellään ympäristön huomioimiseksi, näkemisen ja kuulemisen opetteluksi ja omien esitysten tuottamiseksi. Mediakasvatuksen tehtäväksi mainitaan myös opettaa kriittistä suhtautumista ympäröivään informaatioon sekä opastaa pohtimaan asioiden eettisiä ja esteettisiä näkökulmia. (Tampereen varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 18.)

Elinikäisen oppimisen kannalta mediakasvatus on myös merkittävässä roolissa. Opetushallituksen (2016, 18) laatimassa uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen muodostavan johdonmukaisen kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Mediakasvatus voi antaa mahdollisuuden opetella myös muita kasvun ja kehityksen kannalta tärkeitä osa-alueita, jotka luovat laadukkaan kokonaisuuden. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitellään

viisi laaja-alaisen osaamisen osa-alueita, joista yhtenä on monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen. Monilukutaidon katsotaankin olevan keskeinen perustaito kulttuurisesti moninaisten viestin ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Sillä pyritään harjoittamaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja ja se liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. (Opetushallitus 2016, 22–24.) Leikki on lapsille keskeinen toimintatapa, joten lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Erilaisten pelien ja digitaalisten välineiden avulla voidaan myös tarjota niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Lapset voivat myös tuottaa kuvallista ilmaisua esimerkiksi mediaesityksiä tekemällä tai tulkitsemalla mediasisältöjä. (Opetushallitus 2016, 39–42.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esille näkökulma, jossa varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten valmiuksia lähiyhteisön monimuotoisuuden ymmärtämiseen ja siinä toimimiseen. Yhtenä lähestyttävänä näkökulmana on media. Mediakasvatuksen tehtävänä onkin tukea lasten mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan ja itsensä ilmaisuun yhteisössään. Eri medioihin tutustutaan yhdessä ja kokeillaan median tuottamista turvallisessa ympäristössä. Samaan aikaan harjoitellaan lähde- ja mediakriittisyyttä ja lapsia ohjataan median vastuullisiksi käyttäjiksi oma ja toisten hyvinvointi huomioon ottaen. (Opetushallitus 2016, 43–44.)

Medialapsuus on vahvasti läsnä varhaiskasvatuksessa, sillä lapset tuovat median esille jutuissaan, tavaroissaan ja leikeissään. Mediaa ei välttämättä toivota varhaiskasvatuksen pariin, sillä lasten ajatellaan käyttävän mediaa vapaa-aikanaan tarpeeksi. (Niinistö & Ruhala 2013, 123.) Päivähoito on kuitenkin keskeinen osa pienen lapsen elämässä ja siellä opitut taidot vaikuttavat merkittävästi myöhempään elämään. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset saattavat olla lapsen elämässä ainoita turvallisten mediakokemusten mahdollistajia, mikäli vanhemmat eivät kotona opeta lapselle mediataitoja.

Mediakasvatuksen rooli varhaiskasvatuksessa on kehittää varhaisia valmiuksia media-kulttuurissa elämiseen ja oman mediasuhteen ymmärtämiseen. Tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia sekä osallisuutta ottaen huomioon lapsen ikä ja yksilöllinen kehitysvaihe. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 10.) Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa onkin pyrittävä luomaan ymmärrystä varhaiskasvatuksen ominaisluoteesta sekä mediakasvatuksellisten ja varhaiskasvatuksen yleisten kasvatustavoitteiden välisestä yhteydestä. Varhaisvuosien mediakasvatuksen voidaankin ajatella olevan tavoitteellista varhaiskasvatusta, jossa mukana ovat kasvattajat, kasvatettavat sekä mediakulttuuri. (Mertala & Salomaa 2016, 159.)

Päiväkodin arjessa suuressa roolissa on erilaiset leikit. Leikki onkin lapsen kehityksen kannalta korvaamattoman tärkeää toimintaa. Media vaikuttaakin keskeisesti lasten leikkiin tarjoten ideoita ja aiheita. Se antaa ärsykeitä mielikuvituksen kehitykseen ja mahdollisuuden heittäytyä esimerkiksi mediasta tuttuihin fantasiarooleihin. (Salokoski & Mustonen 2007, 41–42.)

Mediakasvatus syventää ja rikastuttaa toimintaa. Sitä voidaan toteuttaa tavoitteellisesti erillisissä toimintatuokioissa tai arjen hoidon, opetuksen ja kasvatuksen lomassa. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 12.) Lapsille luontainen tapa oppia asioita on toiminnallisuuden kautta. Päiväkodissa mediakasvatuksen toimintatavaksi sopiikin kokemuksellinen, aktiivinen ja yhteistoiminnallinen lähestymistapa. Leikin, liikkumisen, taiteellisen kokemisen, ilmaisemisen sekä tutkimisen kautta voidaan toteuttaa mediakasvatusta ja myös mediakasvatuksella voidaan päinvastoin harjoittaa edellä mainittuja taitoja. (Niinistö & Ruhala 2013, 126.)

3.2 Mediakasvattajan tietopankki

Nykypäivänä löytyy monia erilaisia järjestöjä, yhdistyksiä ja muita tahoja, jotka tarjoavat esimerkiksi materiaaleja, koulutuksia tai muuta ajankohtaista asiaa mediakasvatukseen liittyen. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät voivat hyödyntää niitä, jos kaipaa esimerkiksi vinkkejä toiminnan järjestämiseen tai jos mieltä askarruttaa jokin aiheeseen liittyvä asia. Erilaisia hankkeita tulee koko ajan esille ja ne tarjoavat arvokasta tietoa hyödynnettäväksi.

Mediakasvatusseura on valtakunnallinen kaksikielinen yhdistys, joka kokoaa mediakasvatuksen toimijat yhteistyöhön ja edistää mediakasvatuksen tutkimusta ja käytäntöjä Suomessa. Mediakasvatusseuran tehtäviin kuuluu mm. tiedottaminen, tapahtumien järjestäminen sekä yhteistyöhankkeiden toteuttaminen kansallisesti ja kansainvälisesti. Seuraa rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja se toimii aktiivisesti myös kansainvälisellä kentällä. Mediakasvatusseura pitää yllä Mediakasvatus.fi – verkkopalvelua, josta löytyy paljon ajankohtaisia uutisia, tapahtumia ja julkaisuja mediakasvatukseen liittyen. (Mediakasvatusseura 2016.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto edistää lapsen oikeutta hyvään ja onnelliseen lapseuteen, joten se toimii myös aktiivisena mediakasvatustyössä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto onkin mediakasvatuksen vahva osaaja ja asiantuntija. MLL järjestää esimerkiksi mediakasvatustilaisuuksia vanhemmille ja lasten kanssa toimiville ammattilaisille. Se tarjoaa myös koulutusta ja tuottaa aineistoja mediakasvatuksesta. Vuonna 2016 MLL toteuttaa Opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksella Sosioemotionaalinen oppiminen mediakulttuurissa – hankkeen, jossa syvennetään varhaiskasvattajien ymmärrystä sosiaalisten taitojen ja itsetuntemuksen tärkeydestä lasten mediaoppimisessa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Yksi mediakasvatuksen parissa työskentelevä valtakunnallinen järjestö on Mediakasvatuskeskus Metka. Nettisivuillaan Metkaa kuvataan käytännönläheiseksi ja jalkautuneeksi järjestöksi. Se järjestää työpajoja, koulutuksia, seminaareja sekä jakaa tietoa mediakasvatuksesta. Toiminnallaan Mediakasvatuskeskus Metka pyrkii kehittämään mediakasvatusta Suomessa ja nostamaan esille lasten ja nuorten mediakulttuuria. Heidän toimintansa tavoitteena on myös kriittisen medialukutaidon edistäminen. Metka pyrkii tukemaan lapsen kasvua median parissa oman tekemisen kautta. (Mediakasvatusseura Metka 2016.)

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU) pyrkii edistämään kansallista mediakasvatusta, kouluttaa kuvaohjelmaluokittelijoita ja valvoo heidän toimintaansa sekä valvoo kuvaohjelmien tarjoamista. MEKUN toiminnan tavoitteisiin kuulu mediakasvatuksen toimintakulttuurin luominen ja pedagogiikan kehittäminen. Mahdollisuuksien mukaan he toteuttavat myös kehittämiskokeiluja. MEKU pitää yllä Mediataitokoulu –sivustoa, joka tarjoaa kattavaa tietoa mediakasvatuksesta sekä materiaaleja mediakasvatukseen. MEKU tekee paljon yhteistyötä alan eri sektoreiden toimijoiden kanssa ja se on koordinoanut esimerkiksi Mediataitoviikkoja ja Kansallista pelipäivää. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2016.)

3.3 Mediakasvattaja ohjaajana ja tukijana

Monien varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien kokemus mediasta omassa lapseudessa on hyvin erilainen tämän päivän lapsiin verrattuna. Teknologia on ottanut suuren harppauksen viime vuosikymmenien aikana ja kehitys jatkuu koko ajan. Sen takia kasvattajien on tärkeää saada ajankohtaista tietoa sekä mahdollisuus päivittää ja kehittää

omaa osaamistaan. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6.) On kuitenkin hyvä muistaa, että media on ollut läsnä myös nykypäivän kasvattajien lapsuudessa. Se on vain muuttanut muotoaan kirjallisesta yhä visuaalisempaan ja printtimediasta yhä digitaalisempaan suuntaan. (Niinistö & Ruhala 2013, 125.)

Kasvattajan työssä varhaiskasvatuksessa on tärkeää tiedostaa oma kasvattajan rooli, siihen liittyvät periaatteet sekä toimimiselle asetettavat vaatimukset. Mediakasvattajana toimiminen edellyttää oman työn pohtimista sekä arviointia. Mediakasvattajan tulee esimerkiksi huolehtia lasten mediaympäristön turvallisuudesta, ottaa huomioon median mahdollisuudet kasvatuksen suunnittelussa sekä ottaa mediakasvatus osaksi kasvatuskumppanuutta. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 14.) Mediakasvattajan tehtävä onkin vaativa, koska silloin tulisi tuntea hyvin sekä viestinnän teorit että käytännön toteutukset ja myös kasvatustieteelliset teorit ja opetuksen käytäntö (Merilampi 2014, 29).

Lapsen mediataitojen kehityksen kannalta on tärkeää, että he voivat keskustella median käytöstä ja sen sisällöistä aikuisten kanssa. Aikuinen auttaa tulkitsemaan ja jäsentämään lapsen kokemusta. (Niinistö ym. 2006, 22.) Varhaiskasvatuksen ammattilainen suuntaa lasten käsitteellisiä pohdintoja ja tutkimuksia tavoitteelliseen oppimiseen. Aikuinen ohjaa lasten yhteistoiminnallisia tutkimusprosesseja ja pohdintoja kohti syvällisempää ajattelua. Esimerkiksi saduttamisen avulla aikuinen voi koota lasten omat pohdinnat ja ajatukset ohjatuiksi, pedagogisiksi projekteiksi. (Hietala yms. 2005, 166.)

Lapsen mediakokemuksiin osallistumalla on mahdollisuus saada aikaan vastavuoroista ja yhteistoiminnallista oppimista. Lapset oppivat nopeasti käyttämään uutta teknologiaa ja he voivatkin auttaa aikuisia uusien laitteiden hallinnassa. Kokemus auttamisesta ja osaa misesta voi olla merkittävä lapselle. (Lehtipuu 2006, 25.) Edistyksellisiä teknisiä valmiuksia tärkeämpää olisi antaa aikaa lapselle ja olla läsnä sekä kiinnostunut lapsen ajatuksista (Niinistö ym. 2006, 22). Aikuinen ei ole enää vain tiedon jakaja vaan lapsen ja hänen oppimisprosessinsa ohjaaja ja tukija. Tällainen toimintatapa mahdollistaa lapsen omaehtoisen toiminnan ja tutkimisen, jolloin syntyy uusia ajatuksia ja oivalluksia. (Hietala ym. 2005, 165–169.)

3.4 Mediakasvatusympäristö

Mediakasvatusympäristö koostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta, jossa myös kielen merkitys on otettu huomioon. Mediakasvatusta voidaan toteuttaa tavallisessa varhaiskasvatusympäristössä, eikä se välttämättä vaadi erityistä välineistöä. Ympäristön on tarkoitus innostaa, kannustaa yhdessä toimimiseen, herättää mielenkiintoa sekä kokeilunhalua ja itseilmaisua. On tärkeää, että ympäristön ilmapiiri on avoin ja turvallinen mediakokemusten käsittelyä varten. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 15.)

Yksi osa mediakasvatuksen toteuttamista ovat erilaiset välineet. Välineiden ja materiaalien tulee olla lapsen ikäkaudelle ja kehitystasolle sopivia ja monipuolisesti tarjolla mahdollisuuksien mukaan. Mahdollisia mediakasvatukselliseen toimintaan sopivia välineitä ovat esimerkiksi kirjat, kuvat, musiikki, pelit, internet, kamera, tietokone ja radio. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 15.) Merilampi (2014, 127) määrittelee että mediakasvatus ei ole välinepainotteista eikä tekniikkakeskeistä. Mediakasvatuksen toteuttamisen esteenä ei siis ole saatavilla olevan tekniikan puute.

Päiväkodissa aikuisen tehtävänä on suunnitella ja rakentaa sopiva oppimisympäristö kullekin lapsiryhmälle. Lasten toimintaa havainnoiden luodaan puitteet tavoitteelliselle oppimiselle lasten mielenkiinnon kohteet huomioiden. Tarkoitus on tarjota lapsille mahdollisuuksia ja välineitä tutkimiseen, kokeilemiseen ja omiin pohdintoihin. (Hietala yms. 2005, 166.)

4 AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA MEDIAKASVATUKSESTA

Mediakasvatusta on tutkittu viime vuosikymmenien aikana melko paljon. Tässä kappaleessa esitellään muutamia aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Ajankohtaisten tutkimusten tekeminen on tärkeää, sillä aihealueen kehitys on nopeaa ja uusia ilmiöitä tulee jatkuvasti esille.

4.1 Mediamuffinssi-hanke

Alle 8-vuotiaiden mediakasvatukseen suuntautunut Mediamuffinssi-hanke käynnistettiin osana Opetusministeriön Lapset ja media –hanketta. Hankkeen tavoitteena oli kehittää lasten parissa työskentelevien aikuisten sekä lasten vanhempien mediakasvatustaitoja. Hanke pyrki myös lisäämään alle 8-vuotiaiden lasten mediataitoja ja antamaan aikuisille valmiuksia ohjata lapsia median käyttämisessä. Tavoitteena oli myös edistää mediakasvatuksen vakiintumista varhaiskasvatuksen sisältöalueeksi. (Mediamuffinssi – mediakasvatusta pienille lapsille, 2006.)

Mediamuffinssin pilottihanketta arvioivassa raportissa projektin päätulokseksi kirjattiin median ja mediakasvatuksen rakentuminen osallistujille näkyväksi. Lapset sekä aikuiset alkoivat pohtia sopivan ja ei-sopivan mediankäytön rajoja. Pilotin aikana ohjaajille selkiytyi median mahdollisuudet myös kasvatuksen resurssina eikä ainoastaan uhkana lapsuudelle. Ohjaajien käsitys mediakasvatuksesta myös entistä suunnitelmallisempaan kasvatustyönä vahvistui. (Kupiainen, Niinistö, Pohjola, Kotilainen 2006, 45–51.)

4.2 Mediabarometri 2013

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosina 2010–2013 rahoittamien Lasten mediabarometri –tutkimusten tarkoituksena on ollut tuottaa luotettavaa ja kansallisella tasolla edustavaa tietoa lasten mediankäytöstä. Vuonna 2013 tutkimuksen kohderyhmänä olivat 0-8-vuotiaat lapset ja tutkimusaineisto kerättiin lasten vanhemmille suunnatulla kyselylomakkeella. Kyselyyn vastasi 921 huoltajaa. (Suoninen 2014, 5–6.)

Tutkimus osoittaa, että erilaiset mediat ovat vahvasti osa lasten arkipäivää jo vauvaiästä lähtien. Musiikki sekä lastenkirjat ovat tärkeimpiä mediasisältöjä alle vuoden ikäisille

lapsille. 1-2-vuotiaina lapset alkavat katsoa kuvaohjelmia. Tämä tarkoittaa, että usein myös internetin käyttö alkaa samassa iässä, koska ohjelmia seurataan verkon videopalveluista ja tilausohjelmapalveluista. 2-4-vuoden iässä yleistyy digitaalisten pelien pelaaminen, joka tapahtuu usein vanhemman kännykän avulla. (Suoninen 2014, 63.)

Lasten mediankäyttö alkaa paljon ennen esikoulu- tai kouluikää, joten mediakasvatus olisi tarpeen saada nykyistä paremmin osaksi varhaiskasvatusta. Tutkimuksen tulosten perusteella olisi erittäin suotavaa, että myös varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttäisivät pedagogista erityisosaamistaan, jotta lasten mediataidot kehittyisivät. Siksi onkin tärkeää varmistaa, että lastentarhanopettajilla on riittävät valmiudet mediakasvatuksen antamiseen. (Suoninen 2014, 72–74.)

4.3 Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2013 toteuttaman mediakasvatusselvityksen tarkoituksena oli saada tietoa mediakasvatuksen tilasta varhaiskasvatuksessa kuntien hallintotasolla. Selvityksessä haluttiin saada tietoa mediakasvatuksen nykytilanteesta kunnan varhaiskasvatuksen suunnitelmissa ja koulutuksissa, näkemyksiä mediakasvatuksen tärkeydestä ja siihen liittyvistä materiaaleista sekä näkemyksiä kunnan varhaiskasvatuksen kehittämistarpeista. Kyselyn kohderyhmänä olivat kuntien varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta vastaavat johtavat viranhaltijat. Kysely osoitettiin kaikkiin Suomen kuntiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 5.)

Tutkimuksen mukaan suurimmassa osassa kunnista alle puolet varhaiskasvatuksen henkilöstöstä tuntee mediakasvatusta. Reilu puolet vastaajista arvioi, että kunnassa toteutetaan tietoista mediakasvatusta yli 20 prosentissa varhaiskasvatusyksiköistä. Tulosten mukaan kunnissa on harvoin nimetty henkilöä edistämään mediakasvatuksen tilannetta. Koulutuksiin henkilöstö oli osallistunut kohtuullisen usein viimeisen kahden vuoden aikana. Neljäsosassa kunnista mediakasvatuksen sisältöjä oli kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tutkimukseen osallistuneista joka toinen ilmoitti, että kunnassa oli järjestetty mediakasvatustapahtumia tai hankkeita. Vastaajat pitivät mediakasvatusta tarpeellisena, koska lapselle on tärkeää opastaa median turvallista ja vastuullista käyttöä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että mediakasvatuksen edistämiseksi ei ole toteutettu riittävästi toimenpiteitä kunnan varhaiskasvatuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 5–6.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kiinnostuin mediakasvatuksesta osallistuessani koulun kanssa varhaiskasvatuspäiville vuonna 2014. Aihealue oli itselleni melko vieras, mutta koin sen sitäkin tärkeämmäksi sekä hyvin ajankohtaiseksi. Miettiessäni opinnäytetyön aihetta, kävin sähköpostikeskustelua Elina Katajan (2015) kanssa, joka on työskennellyt paljon mediakasvatuksen parissa. Hän kertoi omia ajatuksiaan mediakasvatuksesta ja siihen liittyvistä aiheista, joita tulisi tutkia enemmän. Mediakasvatuksen tilanteen kartoitusta ei tietääkseni ole paljon tehty, joten koin, että siitä olisi hyvä lähteä liikkeelle. On tärkeää saada tietoon mahdollisia ongelmia ja puutteita, jotta niitä voidaan kehittää.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on kartoittaa mediakasvatuksen tämänhetkistä tilannetta Tampereen kaupungin päiväkodeissa sekä löytää konkreettisia välineitä ja toimintatapoja sen toteuttamisen kehittämiseksi. Pyrin muodostamaan käsityksen siitä, miten työntekijät harjoittavat mediakasvatusta ja millaisia ajatuksia heillä syntyy mediakasvatuksesta. Pyrin myös tarkastelemaan mediakasvatuksen toteuttamista hankaloittavia tai estäviä tekijöitä, jotta tulevaisuudessa pystytään puuttumaan mahdollisiin epäkohtiin ja kehittämään niitä.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössäni ovat:

1. Miten mediakasvatus toteutuu Tampereen kaupungin päiväkodeissa?
2. Mitkä tekijät tekevät mediakasvatuksen toteuttamisesta haastavaa?
3. Miten mediakasvatuksen toteuttamista voitaisiin parantaa ja kehittää?

Ensimmäisen kysymyksen avulla pyrin selvittämään tämän hetkistä tilannetta mediakasvatuksen toteuttamisessa. Tarkoitukseni on selvittää kuinka paljon ja millaisin keinoin sitä toteutetaan. Toinen ja kolmas kysymys pyrkivät paneutumaan mediakasvatuksen mahdollisiin haasteisiin ja niiden kehittämiseen tulevaisuutta varten.

5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu

Opinnäytetyöni on monimenetelmällinen, sillä se tuottaa sekä kvalitatiivista eli laadullista että kvantitatiivista eli määrällistä tutkimustietoa. Voidaan puhua menetelmätriangulaatiosta, jossa yhdistyvät edellä mainitut tutkimusmenetelmät (Vilka 2015, 72). Tavoitteenani on sekä mitata määrällisiä tuloksia että tulkita avoimia kysymyksiä. Tutkimusotteiden tarkoituksena on täydentää toisiaan ja niitä saattaa olla käytännössä vaikeaa tarkarajaisesti erottaa toisistaan. Päädyin tähän vaihtoehtoon, koska mielestäni sillä sain paremman kokonaisuuden tutkimuskohteesta. Tutkimuksen kohdejoukko oli suuri, jolloin pelkän laadullisen aineiston käsittely olisi ollut liian suuri projekti. Pelkällä kvantitatiivisella menetelmällä en olisi kuitenkaan saanut tarpeeksi syvällistä tietoa, jolloin koin parhaimmaksi vaihtoehdoksi yhdistää tutkimusmenetelmät.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus moninaisuudesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei olekaan löytää totuutta tutkittavasta asiasta vaan pikemminkin kuvata ja ymmärtää ilmiötä (Vilka 2015, 120). Laadullinen tutkimus korostaa ihmistä elämismaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimijana, jolloin muodostuu kokonaisvaltainen todellisuus (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne, Paavilainen 2011, 82–83). Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus pyrkii soveltamaan havaintoaineistoa numeeriseen mittaamiseen ja saattamaan aineistoa tilastollisesti käsiteltävään muotoon (Hirsjärvi ym. 2009, 140). Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii siis hyödyntämään määrällisyyttä, kuten määrien jakautumia, muutoksia ja eroja. Tutkittavaa ilmiötä ja siinä havaittuja yhteyksiä kuvataan ja tulkitaan niiden avulla. (Ronkainen ym. 2011, 83–84).

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kyselytutkimuksen. Koska tarkoitukseni on kartoittaa koko Tampereen tilannetta, koin, että kyselylomakkeen avulla saan kattavimman tuloksen. Kyselylomakkeen etuna pidetäänkin sitä, että sen avulla on mahdollisuus kerätä laaja tutkimusaineisto ja sitä voidaan analysoida tietokoneen avulla (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Aloitin työstämään kyselylomaketta miettimällä tutkimuskysymysten pohjalta mahdollisia kysymyksiä lomakkeeseen. On tärkeää, että kyselylomake pohjautuu teoreettiseen viitekehukseen sekä keskeisiin käsitteisiin. Kyselylomake sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Testasin kyselylomaketta yhdellä opiskelukaverillani ja tein sen myös itse muutamaan kertaan, jotta pystyin minimoimaan mahdolliset virheet lomakkeessa. Kyselytutkimukseen voi liittyä myös heikkouksia, sillä ei ole esimerkiksi varmuutta, kuinka

vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet kyselyyn, jolloin aineisto voi jäädä pinnalliseksi. Hyvän kyselylomakkeen laatiminen vaatii myös taitoa ja aikaa (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Haasteena saattaa myös olla, että vastausprosentti jää alhaiseksi.

Tein kyselylomakkeen Tampereen ammattikorkeakoulun käytössä olevalla sähköisen lomakkeen työkalulla. Kyselylomake (liite 2.) lähetettiin kaikkiin Tampereen kunnallisiin päiväkodeihin, joita on yhteensä 82 kappaletta. Kyselyn lähetti eteenpäin Tampereen kaupungin suunnittelija Juuso Ollikainen, joka työskentelee mediakasvatuksen parissa Tampereen päiväkodeissa. Oletuksena oli, että saisin kyselyyn paremmin vastauksia, kun sähköposti lähti organisaation sisältä. Sähköpostissa oli mukana saatekirje (liite 1.), jossa oli hieman alustusta tutkimuksesta työntekijöitä varten. Tarkoituksena oli, että lapsiryhmästä kyselyyn vastaisi yksi lastentarhanopettaja. Kysymykset käsittelivät esimerkiksi sitä, miten päiväkodissa toteutetaan mediakasvatusta ja kuinka usein, laitteita ja välineitä, koulutusta sekä mediakasvatuksen hyötyjä ja sitä estäviä tekijöitä. Kyselylomakkeen kysymykset oli tärkeää miettiä tarkasti, jotta saisin tutkimustehtävääni ja –ongelmaani palvelevia vastauksia. Pyrin pitämään kyselyn selkeänä ja yksinkertaisena.

Kyselylomakkeessa oli yhteensä yksitoista kysymystä, joista neljä oli laadullista ja loput eli seitsemän oli määrällistä kysymystä. Kolmessa määrällisistä kysymyksistä oli myös vaihtoehtona valita ”muu, mikä?” -kohta, jolloin vastaajalla oli mahdollisuus vastata muuta kuin mitä vastausvaihtoehdoissa oli. Tämä vähentää kyselylomakkeen epäluotettavuutta, kun vastaajalle annetaan mahdollisuus tuoda oma näkemyksensä esille myös ennalta strukturoiduissa kysymyksissä. Yhdessä määrällisessä kysymyksessä vaadittiin myös perustelua valitsemalleen vastausvaihtoehdolle. Kyselylomake löytyy liitteenä.

5.3 Aineiston analysointi

Tavoitteenani oli selvittää määrällisen aineiston kautta, kuinka moni vastaajista koki minäkään asian milläkin tavalla. Käyttämäni e-lomakeohjelma muodosti määrällisistä aineistoista valmiit tilastot, joita pystyi tulkitsemaan. Kävin määrälliseen aineistoon tulleiden kysymysten vastausvaihtoehtojen lukumäärät läpi ja muodostin niiden perusteella diagrammeja. Vilkan (2015, 204) mukaan kuviot ja kaaviot ovatkin hyvä tapa antaa visuaalisesti havainnollinen kuva asiasta ja ne tarjoavat myös yleiskuvan aineiston jakautumisesta. Käytin Microsoft Exceliä kuvioiden luomiseen. Avasin tuloksia myös sanallisesti.

Kyselylomakkeen avoimista vastauksista saatu aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta esimerkiksi jonkinlainen toiminnan logiikka (Vilkkä 2015, 163). Tutkimusaineistoa tuleekin tiivistää ja pilkkoa osiin, joten keräsin avoimissa kysymyksissä esille nousseista asioista teemoja ja luokkia. Etsin yhteisiä tekijöitä, joiden kautta niitä oli mahdollista koota yhteisiksi kokonaisuuksiksi. Sisällönanalyysissä saadaankin järjestettyä aineisto johtopäätösten tekoa varten (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan: redusointi eli aineiston pelkistäminen, klusterointi eli aineiston ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109). Tekstiin on lisätty myös suoria lainauksia avointen kysymysten vastauksista tukemaan ja havainnollistamaan tuloksia.

Kahden eri tutkimusotteen analysointi asettaa tiettyjä haasteita, mutta niitä voidaan käyttää kuitenkin rinnakkain ja täydentämään toisiaan. Määrällinen aineisto luo tietynlaista ryhtiä tutkimukselle ja tutkimuksen tulos on tarkka. Laadullinen aineisto antaa joustamisen varaa, mutta vaatii myös paljon työstämistä ja aikaa. (Kananen 2015, 70–73.)

6 TULOKSET

Kappaleessa käsitellään tutkimuksesta saatuja tuloksia. Kyselylomake lähetettiin 82:een päiväkotiin ja vastauksia tuli 57 kappaletta. On hankala laskea tarkkaa vastausprosenttia, sillä en tiedä, kuinka monta työntekijää Tampereen päiväkodeissa työskenteli kyselyn aikana. Vastaajista kaikki (100 %) olivat naisia. Tulokset on jaoteltu kysymysten mukaan samankaltaisiin kategorioihin. Osa kyselylomakkeen kysymyksistä on käsitelty yksinään, mutta osa on yhdistetty.

6.1 Työntekijöiden käsitys mediakasvatuksesta

Ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin, mitä mediakasvatus työntekijöiden mielestä tarkoittaa. Viisi kyselyyn vastanneista oli jättänyt kohdan kokonaan tyhjäksi. Neljä vastaajista koki mediakasvatuksen olevan vain erilaisia mediavälineitä, joita he olivat luetelleet vastauksessaan. Heidän mielestään mediakasvatus on teknisten laitteiden tuomista lasten arkeen. Yksi vastaajista kuvasi mediakasvatusta seuraavalla tavalla:

”Paljon laajempi juttu kuin mitä alkuun ajattelin.”

Muissa vastauksissa mediakasvatuksen käsitettä oli avattu laajemmin. Suurimmassa osassa vastauksia mediakasvatuksen katsottiin olevan lapsen tutustuttamista erilaisiin mediasisältöihin ja niiden käyttämään opettamista. Mediakasvatuksen koettiin toimivan monipuolisena opettamisen välineenä, jolloin on tärkeää muistaa lapsen ikätason mukainen kehitys. Vastaajien mielestä on tärkeää opettaa lasta tutkimaan, pohtimaan, kokeilemaan ja hyödyntämään erilaisia mediavälineiden tarjoamia mahdollisuuksia.

”Tutustumista erilaisiin mediavälineisiin ja laitteisiin; niistä keskustelua ja niiden hyödyntämistä oppimistapahtumissa.”

”Kuvia ja viestin välittämistä. Mediakasvatus ei rajaudu vain median sisällöiden tutkimiseen vaan mediakasvatus on myös itse kokeilua ja tekemistä.”

Kyselyyn vastanneet pitivät tärkeänä, että mediakasvatus ei rajaudu vain median sisältöihin vaan se on myös kokeilua ja tekemistä. Mediakasvatuksen avulla voidaan opettaa lasta etsimään tietoa, ilmaisemaan itseään ja tuottamaan haluamaansa sisältöä. Yksi vastaajista koki mediakasvatuksen olevan lapsen osallistamista.

”Antaa lapselle mahdollisuuksia saada tietoa ja päästä kokeilemaan itse erilaisia mediavälineitä. Mediakasvatus voi olla keskustelua esim. eri logoista, joita lapset tunnistavat. Media tulee lapsen maailmaan monella tavalla. Meidän tehtävä on pitää huolta, että lapsella on myös turvallinen olo kaiken tietotulvan keskellä.”

Vastauksista tuli selkeästi ilmi aikuisen roolin tärkeys mediakasvatuksessa. Vastaajat kokivat omaavansa tärkeän tehtävän, kun he opettavat lasta arvioimaan median sisältöjä. Keskustelemalla mediasisällöistä he auttavat lapsia suodattamaan viestimien antamaa informaatiota. Muutamat vastaajista mainitsivat mediakasvatuksen olevan myös tunteiden hallintaa ja tiedostamista, jossa aikuisen läsnäolo on merkittävä.

Noin kolmasosassa vastauksista mediakasvatuksen koettiin olevan medialukutaidon opettamista ja kriittisen ajattelun herättelyä. Vastaajien mielestä mediakasvatus on toimintaa, joka tähtää siihen, että lapset oppivat turvallisesti käyttämään mediaa.

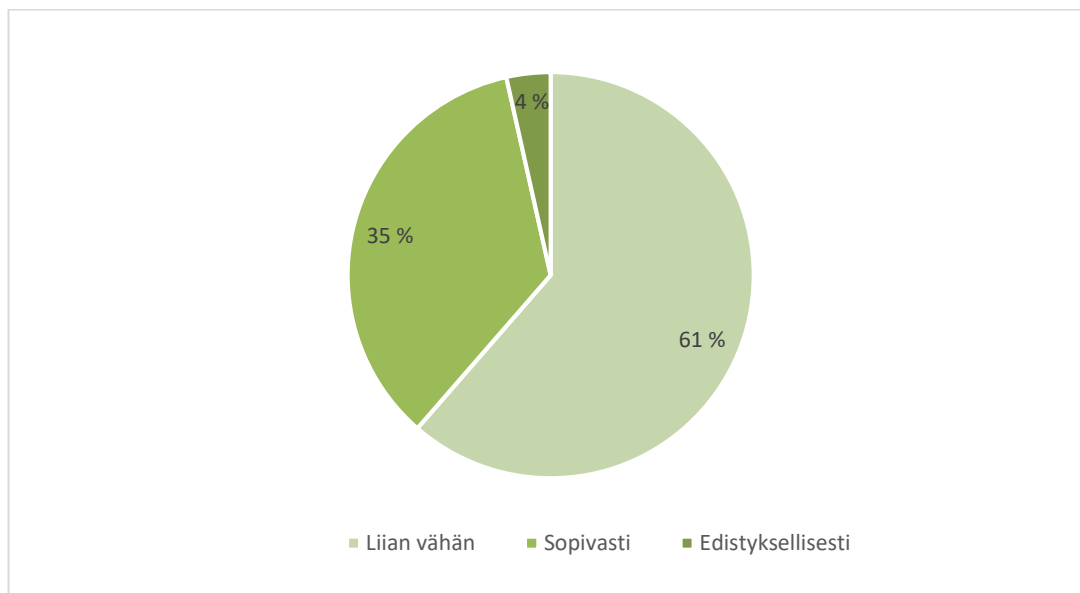
”Opettaa lapsia suhtautumaan ympäröivään mediaan kriittisesti, mutta vastaanottavasti.”

Kuten vastauksista huomaa, suurin osa työntekijöistä käsittää mediakasvatuksen laajempänä osana lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta ja kehitystä. Työntekijät ymmärtävät median ajankohtaisuuden ja sen, että lasta on opastettava käyttämään mediaa turvallisesti. Vain muutama vastaajista koki mediakasvatuksen olevan vain erilaisten välineiden käyttöä.

6.2 Mediakasvatuksen toteutus arjessa

Toinen kysymys käsitteli työntekijöiden tapoja toteuttaa mediakasvatusta. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Yli puolet (56 %) vastaajista ilmoitti harjoittavansa turvataitoja, joilla suojellaan lasta median haitallisilta vaikutuksilta. Noin puolet (51 %) kertoi tukevansa lasta median aiheuttamien tunteiden tunnistamisessa ja hallinnassa, oman mediasuhteen ja -käyttäytymisen arvioimisessa ja säätelyssä sekä omien mediatarpeiden tunnistamisessa. Vastaajista yli puolet (53 %) kertoi toteuttavansa myös lapsen sosiaalisia taitoja sekä median vastaanoton taitoja. Yli puolet (56 %) ilmoitti harjoittavansa lapsen tuottamisen taitoja. Vastaajista yli kaksi kolmasosaa (74 %) valitsi kaksi tai useamman vastausvaihtoehtoista. Kuusi henkilöä kyselyyn vastanneista ilmoitti, ettei toteuta mediakasvatusta ollenkaan. Kysymyksessä oli mahdollisuus kertoa myös jokin muu tapa. Yksi vastaajista ilmoitti integroivansa mediakasvatusta eri oppiaineisiin.

Kolmannessa kysymyksessä työntekijät arvioivat, minkä verran he toteuttavat mediakasvatusta. Alla olevassa ympyrädiagrammissa (kuvio 1.) on havainnollistettu tuloksia. Yli puolet (61 %) vastasi, että he toteuttavat mediakasvatusta liian vähän. Noin yksi kolmasosa vastaajista (35 %) arvioi toteuttavansa mediakasvatusta sopivasti. Vain kaksi (4 %) henkilöä ilmoitti, että toteuttaa mediakasvatusta edistyksellisesti.

KUVIO 1. Työntekijöiden arvio toteuttamastaan mediakasvatuksen määrästä

Vastausten perusteella työntekijät harjoittavat melko monipuolisesti kaikkia lasten mediataitoja. Moni ilmoitti myös harjoittavansa montaa eri taitoa samanaikaisesti. Suurin

osa vastaajista koki toteuttavansa mediakasvatusta liian vähän, mutta kolmannes toteutti sitä mielestään sopivasti.

6.3 Työntekijöiden käsitys mediakasvatuksen tärkeydestä

Lähes kaikki (96 %) kyselyyn vastanneista olivat sitä mieltä, että mediakasvatus on tärkeää. Eniten perusteluna käytettiin median suurta roolia nykypäivänä. Teknologian edistyminen ja kulttuurin muuttuminen vaativat kehityksen perässä pysymistä. Mediakasvatusta pidettiin tärkeänä myös siksi, että sen avulla lapset oppivat käyttämään erilaisia mediavälineitä itsenäisesti ja pystyvät hyödyntämään niitä itseään kiinnostavissa asioissa. Mediakasvatuksen koettiin auttavan lasta oppimaan myös itsestään, kun hän huomaa, mistä asioista pitää tai mitkä asiat pelottavat häntä.

”Lasten on hyvä oppia etsimään mediatulvasta itselleen mielekkäät/sopivat tavat. Lapset oppivat myös tekemään omia juttuja eri välineillä.”

Vastauksissa tuli myös useaan kertaan ilmi, että on tärkeää kehittää mediakasvatuksen yhteydessä lasten kriittistä medialukutaitoa. Vastaajien mielestä lasta tulee suojella median haitoilta. Laitteita ja niistä saatavaa sisältöä on tärkeää oppia käyttämään ja tulkitsemaan turvallisesti. Aikuisen tehtäväksi määriteltiin opettaa lasta median vastuulliseksi käyttäjäksi.

”Koska media on isossa roolissa nykypäivänä ja kehitys sen kuin jatkuu. Lapset oppivat käyttämään laitteita itsenäisesti, mutta tärkeää on opettaa turvallinen käyttö ja sisällön tulkinta.”

”Kriittinen arviointi on tärkeää.”

”Nykyään eri mediat ovat täynnä sisältöä ja on hyvä oppia sekä sisällön tuottamista että sen kriittistä arviointia.”

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että mediakasvatus varhaiskasvatuksessa lisää lasten tasa-arvoisuutta, sillä kaikilla ei ole siihen mahdollisuuksia kotona. Yhdessä vastauksessa mediakasvatuksen tärkeyttä perusteltiin sillä, että ilman median käsittelytaitoja ihminen ei pysty toimimaan täysipainoisena yhteiskunnan jäsenenä.

”Se on ajankohtaista, sillä nykyään lapset ovat jo nuorena tekemisissä eri medioiden kanssa. Aikuisten tehtävä on opettaa lasta vastuulliseksi median käyttäjäksi.”

Kaksi (4 %) vastaajista olivat sitä mieltä, että mediakasvatus ei ole tärkeää. Toisessa vastauksessa perusteluna oli, että jo kotona vietetään liikaa aikaa ruudun äärellä, jolloin esimerkiksi ulkoilu jää vähemmälle.

Vastausten perusteella kyselyyn vastanneet työntekijät pitävät mediakasvatusta tärkeänä osana varhaiskasvatusta. Etenkin mediakulttuurin lisääntymisen vuoksi on tärkeää aloittaa mediakasvatus jo lasten ollessa pieniä. Työntekijät haluavat myös suojella lapsia ja opastaa heitä vastuullisiksi median käyttäjiksi.

6.4 Työntekijöiden kouluttaminen mediakasvattajiksi

Kyselyyn vastanneista yli puolet (63 %) ilmoitti, että he ovat saaneet koulutusta mediakasvatukseen. Siten reilu yksi kolmasosa (37 %) ei ollut saanut koulutusta.

Suurin osa (82 %) vastaajista koki, että he tarvitsisivat koulutusta tai lisäkoulutusta mediakasvatuksesta. Loput (18 %) olivat sitä mieltä, ettei koulutukselle tai lisäkoulutukselle ole tarvetta. Moni vastaajista toivoi saavansa koulutusta erilaisten mediavälineiden monipuoliseen käyttöön. Uusia välineitä on saatu yksiköihin, mutta työntekijät kokivat tarkeemman perehdytyksen jääneen niukaksi. Mediavälineistä mainittiin iPad sekä älytaulu, joissa tarvittaisiin erityisesti ohjeistusta.

”Mitä kaikkea erilaisilla ja uusilla laitteilla esim. (tabletti, kännykkä) voisi tehdä ja kuinka taitoja opettaa lapsille.”

Työntekijät toivoivat konkreettisia käytännön vinkkejä ja menetelmiä, kuinka toteuttaa mediakasvatusta ja hyödyntää mediavälineitä. Vastaajat kaipasivat myös pedagogisia ideoita median hyödyntämiseen ja aiheen läpikäymiseen yhdessä lasten kanssa. Myös erityisesti pienten, alle kolmivuotiaiden, lasten mediakasvatukseen toivottiin vinkkejä. Osa vastaajista kertoi, että edes jonkinlainen peruskoulutus olisi hyvä, jotta saisi yleistietoa aiheesta. Muutamat toivoivat kaikenlaista lisäkoulutusta aiheeseen liittyen ja olivat sitä mieltä, että koulutusta tulisi tarjota säännöllisesti, sillä sisällöt kehittyvät niin nopeasti. Yksi vastaajista haluaisi koulutusta koodaukseen. Erikseen mainittiin myös turvataitojen opettaminen, johon kaivattiin lisää vinkkejä.

”Välineitä mediasisällöistä keskustelemiseen sekä taitoja toteuttaa itse mediakasvatusta.”

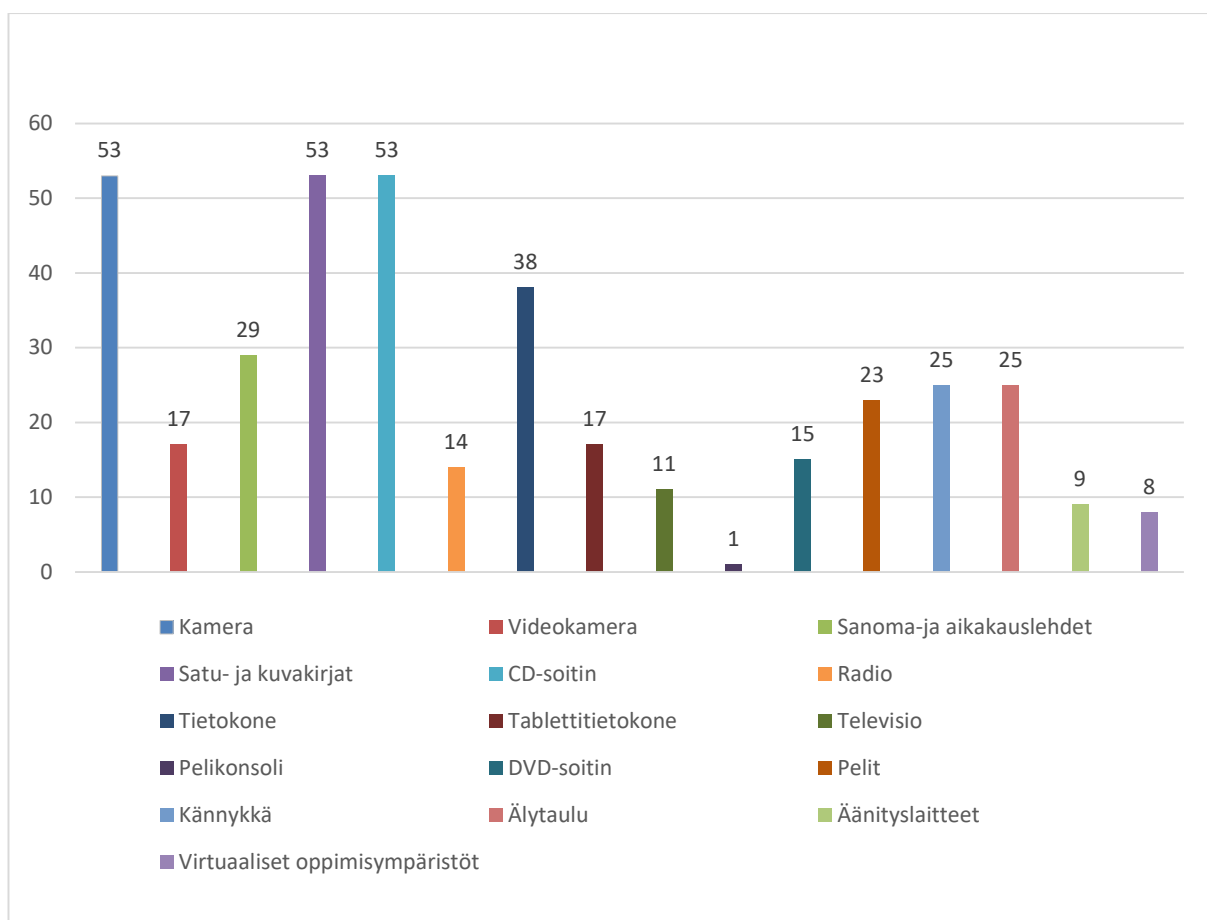
”Erilaisia ja oikeasti hyödyllisiä menetelmiä päiväkotikäisten mediakasvatukseen. Suurin osa koulutuksista on kohdentunut lähinnä aikuisten mediakasvatukseen, esim. vanhempainiltoihin matskua yms.”

”Mikä tahansa mediakasvatukseen liittyvä koulutus ja käytännön vinkit ottaisin mielelläni vastaan”

Kyselyn vastanneista suurempi osa oli saanut jonkinlaista koulutusta mediakasvatukseen. Lähes kaikki kuitenkin kokivat, että myös lisäkoulutus tai koulutus ylipäätään tulisi tarpeeseen. Välineiden käytössä kaivattiin opastusta ja vinkkejä niiden hyödyntämiseen pedagogisessa työssä.

6.5 Mediavälineiden käyttö

Mediavälineiden käyttöä koskevassa kysymyksessä tarkasteltiin ryhmissä käytössä olevia mediavälineitä. Tarkoituksena oli selvittää mitä mediavälineitä työntekijät käyttävät ryhmissään pedagogisessa työssä.

KUVIO 2. Työntekijöiden käyttämät mediavälineet pedagogisessa työssä

Yllä olevassa pylväsdiagrammissa (kuvio 2) on havainnollistettu mediavälineiden käyttöä. Eniten käytetään kameraa, satu- ja kuvakirjoja sekä CD-soitinta. Myös tietokone ja sanoma- ja aikakauslehdet olivat yli puolella kyselyyn vastanneista käytössä. Melkein puolet vastaajista hyödynsivät myös pelejä, kännykkää ja älytaulua. Vähiten käytettiin pelikonsolia, virtuaalisia oppimisympäristöjä ja äänityslaitteita.

Tulosten perusteella melko perinteiset mediavälineet ovat kaikkein suosituimpia media- kasvatuksen toteuttamisessa. Myös uudemmat välineet kuten älytaulu ja tablettitietokone ovat päässeet käyttöön arjen toiminnassa.

6.6 Mediakasvatuksen toteutumisen haastavat tekijät

Yhdeksäs kysymys käsitteli mediakasvatuksen toteutumista haastavia tekijöitä. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Yli puolet (67 %) vastaajista koki,

että ajan puute hankaloittaa mediakasvatuksen toteuttamista. Myös yli puolet (61 %) valitsi resurssit haastavaksi tekijäksi. Noin viidesosa (23 %) vastaajista oli valinnut työympäristön tuen puutteen haittaavaksi tekijäksi. Muut sisältöalueet koki tärkeämmäksi 28 % vastaajista. Reilu kolmasosa (37 %) oli sitä mieltä, että he tarvitsevat enemmän tietoa mediakasvatuksesta, jotta voisivat toteuttaa sitä. Vain muutama (11 %) vastaajista oli valinnut, ettei koe toteuttamista ollenkaan haastavaksi.

Kysymyksessä oli myös mahdollisuus kirjoittaa jokin muu syy. Yhdessä vastauksessa mediakasvatus koettiin niin abstraktiksi aiheeksi, että sitä on hankalaa saada ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Yhdessä vastauksessa mediakasvatuksen toteutumisen haastavaksi tekijäksi katsottiin välineistön puutteellisuus.

Tulosten mukaan mediakasvatuksen toteuttamisen tekee haastavaksi erityisesti ajan puute sekä resurssit. Myös tiedonpuute aiheesta vaikeutti mediakasvatuksen toteuttamista. Työympäristön tuen puute oli pienin ongelmatekijä.

6.7 Mediakasvatuksen positiivinen vaikutus lapsiin

Toiseksi viimeinen kysymys käsitteli mediakasvatuksen tuottamia hyviä vaikutuksia lapsiin. Vastauksista nousi erityisesti hyvinä vaikutuksina esille lasten suuri innostuneisuus ja mielenkiinto asioihin mediakasvatuksen avulla. Kyselyyn vastanneiden mielestä lapset oppivat mediakasvatuksen kautta monia eri asioita helpommin, jolloin lasten tietoisuus kasvaa. Esimerkiksi älytaulun tai tietokoneen avulla lapset suuntautuvat oppimiskokemuksiin ennakkoluulottomammin ja oppivat nopeammin. Myös visuaalinen muoto saattaa auttaa joitakin lapsia käsittelemään asioita helpommin kuin sanallinen muoto. Opi-tuista asioista mainittiin kirjaimet, äänteet, kädentaidot, ongelmanratkaisutaidot, hahmot-taminen ja matemaattiset taidot. Myös laitteiden käytön oppiminen nähtiin hyvänä asiana. Mediakasvatuksen eri osa-alueet luovat kokonaisuuden, josta jokaisen on mahdollista löytää itseään hyödyttäviä asioita. Yksi hyötyy esimerkiksi opetuspeleistä, toinen kirjan lukemisesta ja kolmas nukketeatteriesityksen videoimisesta. Satu- ja kuvakirjojen koettiin rikastuttavan lasten mielikuvitusta. Mediakasvatus auttoi myös erottamaan toden ja tarun paremmin toisistaan.

”Lapset oppivat valtavasti uutta median välityksellä. Kirjat ja sadut kehittävät kieltä ja mielikuvitusta. Media on innostava tapa oppia uutta. Media voi oikein käytettynä myös tukea lapsen vuorovaikutustaitoja.”

Mediakasvatuksen ja siihen liittyvien välineiden koettiin innostavan lapsia ja lisäävän heidän kiinnostustaan eri asioihin. Mediakasvatuksen avulla lapset heräävät pohtimaan asioita ja haluavat ottaa niistä selvää. Myös keskittyminen ja motivaatio on parantunut joillakin lapsilla. Vaihtelevalla mediavälineiden käytöllä kiinnostus pysyy yllä ja lapset saavat onnistumisen kokemuksia. Laitteiden käyttötaidon koettiin myös parantavan lasten motoriikkaa.

”Innokkuus, kun saa tutkia haluamaansa aihetta. Pysähtyminen taidekuvan äärelle, keskittyminen, ajattelevuus”

Mediakasvatuksen kautta lapset ovat päässeet toteuttamaan omaa luovuuttaan ja tuomaan ideoitaan esille. Toimijuuden käsite on vahvasti läsnä mediakasvatuksessa. Itse tekemällä ja kokeilemalla erilaiset taidot karttuvat ja lapsi saa kokea riemua omasta tuotoksesta. Lapset pääsevät tuottamaan mediasisältöjä usein pienryhmissä, jolloin yhteistyö- sekä vuorovaikutustaitojen koettiin kehittyvän. Osallisuuden lisääntyminen mainittiin vain yhdessä vastauksessa.

”Itse tekemällä oppii varsinkin kun tekeminen on konkreettista, mielekästä ja lähellä lasta”

”Lapset saavat onnistumisen kokemuksia ja osallistua heitä kiinnostavaan teemaan.”

Media herättää lapsissa kysymyksiä ja kyselyyn vastanneiden mukaan niiden pohtiminen yhdessä aikuisen kanssa avartaa lapsen näkemyksiä. Kyselyyn vastanneista moni oli sitä mieltä, että lapset uskaltavat puhua esimerkiksi heitä pelottavista tai muuten mieltä askarruttavista asioista. Myös pelien tai ohjelmien ikärajoista keskustellaan yhdessä. Mediakasvatuksen ja keskustelujen kautta lasten koettiin suhtautuvan asioihin kriittisemmin.

”Asiat on pystytty havainnollistamaan paremmin, jonka seurauksena keskustelua aiheesta on syntynyt helpommin”

Kyselyyn vastanneet työntekijät kokivat mediakasvatuksen edistävän lasten oppimista ja luovan yleisesti innostuneisuutta asioiden keskelle. Mediakasvatuksen avulla lapset pääsevät tutustumaan itseään kiinnostaviin asioihin ja rohkaistuvat puhumaan itseään mietittäväistä asioista.

6.8 Hyviksi todetut toimintatavat mediakasvatuksen parissa

Viimeisessä kysymyksessä tuli esille monia yksittäisiä toimintoja, mutta myös laajempia ajattelumalleja. Lasta kuunteleva ja osallistava toimintatapa tuli esille useammassa vastauksessa. Vastanneiden mielestä on tärkeää kuunnella lapsen omia ajatuksia ja ottaa huomioon hänen mielipiteensä. Yhdessä vastauksessa tuli esille, että myös lapsi voi neuvoa aikuista. Yhdessä lasten kanssa pohtiminen ja vastausten etsiminen luovat otollisia kasvatustilanteita. Vastaajien mielestä mediasisällöistä keskusteleminen lapsen mielenkiinnon kohteiden pohjalta on hyvä käytäntö mediakasvatuksen toteuttamiseen.

”Olen tietoisesti pyrkinyt keskustelemaan mediasisällöistä, jotka kiinnostavat lapsia. Nämä mediasisällöt tulevat myös lasten leikkeihin, muun muassa lelujen kautta. Valokuvaaminen ja lasten sekä töiden valokuvaaminen on ainakin mielestäni kohottanut lasten itsetuntoa.”

Useamman vastaajan mielestä pienryhmätoiminta on toimiva tapa toteuttaa mediakasvatusta. Eri ikäisiä lapsia voidaan sekoittaa samaan ryhmään, jolloin isommat pääsevät avustamaan myös pienempiä. Lisäksi projektimuotoinen työskentely oli suosittua vastaajien kesken. Päiväkodeissa on järjestetty esimerkiksi mediaviikot, jolloin tuotettiin erilaisia mediasisältöjä. Tämänkaltaiset toimintatavat lisäävät vastaajien mielestä yhteisöllistä ja tutkivaa oppimista.

”Pienryhmätoiminta sekä erilaiset projektimuotoiset jutut. Esim. mediaviikot, joilla yhdessä toteutimme haastatteluja tai oman elokuvan kuvaamista yms.”

Moni vastaaja kertoi hyväksi havaitsemiaan mediavälineiden käyttötapoja. Useimmin tuli esille kameralla valokuvaaminen, sanomalehtien ja kirjojen lukeminen sekä älytaulun,

tietokoneen ja tabletin käyttö. Vastauksissa mainittiin myös elokuvan tekeminen, taidekuvien tulkinta, musiikin hyödyntäminen, oppimispelit, äänittäminen ja sadutus. Eräs vastaajista kertoi, että hän leikkaa säännöllisesti aikakauslehdistä mainoksia, joita he tutkivat yhdessä lasten kanssa miettien onko niissä näkyvät asiat totta vai ei. Mediavälineiden käyttöön liittyen mainittiin vinkkinä myös vuorot, joiden mukaan lapset saavat käyttää välineitä. Muutamassa vastauksessa tuli myös ilmi, että mediavälineiden on tärkeää olla helposti saatavilla lapsille. Myös kirjastossa käynti mainittiin hyvänä tapana toteuttaa mediakasvatusta.

”Lasten kuvat näyttävät arkea lapsille ja vanhemmille. Tabletilla kiva opetella hyvän oppimateriaalin avulla mm. oman nimen kirjoittamista. Eri-laista musiikkia kiva kuunnella ja laulaa cd:n avulla”

”Kirjojen luku ja keskustelut niistä ovat hedelmällisiä. Lapset myös nauttivat kun pääsevät itse valokuvaamaan ja kun äänitetään tarinoita sanelimella ja sitten kuunnellaan niitä.”

Muutamasta vastaajista kokivat, että mediakasvatukseen on helppo integroida kaikkia sisältöllisiä orientaatioita. Niin voi tehdä yhdistämällä esimerkiksi aktiivitalun ja laskemisen tai kameran ja luonnossa liikkumisen. Muutenkin vastaajien mielestä olisi tärkeää ottaa käytänteitä luontevasti mukaan arjen toimintaan. Erään vastaajan mielestä nykypäivänä huomaa tuottavansa mediakasvatusta vähän kuin huomaamattaan ”sivutuotteena”.

Vastauksista tuli ilmi lapsilähtöinen ja osallistava toimintatapa, jonka avulla saatiin hyviä toimintatuokioita aikaiseksi. Eri mediavälineet antavat monipuoliset mahdollisuudet mediakasvatuksen toteutukselle. Myös ilman hienoja ja uusimpia mediavälineitä pärjää hienosti. Oman ja lasten mielikuvituksen hyödyntäminen luo oivallisia ideoita ja aktiviteetteja.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset ja pohdintaa tuloksista

Kuten kyselyn tuloksista huomaa, mediakasvatus synnyttää myös aikuisissa ja varhaiskasvatuksen ammattilaisissa erilaisia tunteita ja ajatuksia. Kysymyksiin ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta, sillä mediakasvatus on erittäin monimuotoinen käsite. Toisaalta löyhempi rajaus antaa mahdollisuuden luovaan ja kokeilevaan toimintaan, mikä heijastuu myös tutkimuksen tuloksista.

Kyselyn vastausten perusteella mediakasvatus on työntekijöiden keskuudessa melko hyvin hallussa, ainakin teorian tasolla. Työntekijöiden käsitys mediakasvatuksesta on selkeä ja heillä on tiedossa mediakasvatuksen kautta toteutettavan toiminnan tarkoitus sekä tavoite. Vastausten perusteella työntekijät pystyvät erottelemaan mediataitoja ja toteuttamaan niitä suhteellisen monipuolisesti. Työntekijöiden vastauksissa tuli myös erilaisia ideoita ja keinoja toiminnan toteutukseen. Teorian hallitseminen luokin hyvän pohjan käytännön toteutukselle. Lähes kaikki kyselyyn vastanneista pitivät mediakasvatuksen toteuttamista tärkeänä, mikä on merkittävä asia lähtökohtana työskentelylle. Tulosten mukaan pedagogisessa työssä käytetään eniten avuksi kameraa, satu- ja kuvakirjoja sekä CD-soitinta. Myös muut mediavälineet, kuten tietokone, sanoma- ja aikakauslehdet, pelit, kännykkä ja älytaulu olivat suosittuja välineitä mediakasvatuksen toteuttamiseen.

Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa on tärkeää huomioida lasten yksilöllisyys ja erilainen kehitys. Suunnittelussa ja toteuttamisessa tulee ottaa huomioon lasten ajattelun, tunne-elämän sekä persoonallisuuden kehitystehtävät sekä niiden merkitys lapsen mediasuhteelle. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 12.) Mediakasvatusta voidaankin toteuttaa erillisissä toimintatuokioissa tai arjen hoidon, opetuksen ja kasvatuksen lomassa, mikä tuli ilmi myös kyselyn vastauksista.

Tulosten perusteella Tampereen kaupungin päiväkotien työntekijöillä käytännön toteutus saattaa kuitenkin olla huonommalla tasolla kuin asian ymmärtäminen teoriassa. Yli puolet vastaajista nimittäin olivat sitä mieltä, että he toteuttavat mediakasvatusta liian vähän. Tähän on syynä erilaiset asiat, mutta kyselystä vahvimpina nousivat esille ajan ja resursien puute. Kyselyn tulosten perusteella yli puolet vastaajista olivat saaneet koulutusta

aiheeseen, mutta suurin osa toivoi saavansa myös lisää koulutusta. Mediamaailma kehittyy nopeaa tahtia, joten olisi tärkeää, että myös työntekijät pysyvät kehityksessä mukana. Kuten jo aiemminkin on mainittu, mediakasvatukseen ei tarvita teknologiaa eikä jokaisen kasvattajan tarvitse olla uusimmista trendeistä perillä. On hyvä muistaa, ettei media ilmesty varhaiskasvatukseen mediakasvatuksen myötä, vaan se on moninaisesti esillä ja vaikuttamassa yhteiskunnassa ja lasten elämässä. Ihmiseksi kasvaminen tapahtuukin osaltaan suhteessa mediaan, sillä median parissa koetaan oppimisen ja onnistumisen elämyksiä sekä käsitellään erilaisia tunteita (Hyvä medialukutaito 2013, 18).

Mediakasvatuksen toteutuksessa vaikuttavat varmasti myös ihmisten asenteet. Varhaiskasvatuksessa työskentelee paljon ihmisiä, joiden elämän aikana media on kehittynyt ja muuttunut paljon. Joillakin ihmisillä asenne muutosta kohtaan saattaa olla negatiivinen. Uudet asiat pelottavat, kun on totuttu tuttuun ja turvalliseen. Mielestäni mediakasvatuksessa tarvittaisiinkin tietynlaista ennakkoluulotonta rohkeaa asennetta. Joillakin varhaiskasvatuksen parissa työskentelevillä sekä myös muilla ihmisillä tuntuu olevan käsitys, että mediakasvatus on vain viimeisimpien uutuuslaitteiden käyttöä ja sana ”media” herättää heissä hirvitystä. Tästä ajatuksesta olisi hyvä päästä eroon ja näkemystä tulisi pyrkiä laajentamaan. Mediakasvatuksesta tulisi mielestäni puhua enemmän ja sitä tulisi tehdä näkyvämmäksi, jotta haluttuun tilanteeseen päästäisiin. Mertala ja Salomaa (2016, 155) pohtivatkin, että käsiteparissa mediakasvatus, sana ”media” saa merkittävämmän roolin. Mediakasvatusorientaatio johtaakin helposti siihen, että jokainen uusi media, sisältö tai väline omaksutaan täysin uutena kasvatuksena. Lastentarhanopettajan työ on perustaltaan kuitenkin lapsen kehityksen, oppimisen ja kasvun tukemista pedagogisin menetelmin. Vakaa kasvatuksellinen perusta onkin keskeinen edellytys uusien ilmiöiden integrointiin varhaiskasvatuksessa. Mediakasvatus saattaa toisinaan näyttäytyä ”ylimääräisenä” työnä ilman yhteisössä neuvoteltua kasvatuksellista ja pedagogista tavoitteellisuutta, jolla ei ole laajempaa kytköstä kasvatukselliseen toimintaan (Mertala & Salomaa 2016, 162–163). Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen orientaatioita tulisikin ajatella osana arjen kokemuksia, kasvua ja vuorovaikutusta eikä erillisinä sisältöinä.

Yksi suurimmista ongelmista Tampereen päiväkodeissa kyselyn perusteella oli niukat menetelmät ja käytännön ideat arjessa mediakasvatuksen toteuttamiseen. Päiväkoteihin ja työntekijöille olisi hyvä jakaa esimerkiksi kattavia tietopaketteja, joita erilaisilta järjestöiltä ja yhdistyksiltä löytyy paljon. Myös erilaiset koulutukset olisivat toki tarpeen. Mielestäni innostavalla, kannustavalla ja käytännönläheisellä tavalla voitaisiin saada parhaita

tuloksia aikaan. Nykypäivänä on myös monia muita reittejä saada inspiraatiota ja ideoita työn toteuttamiseen esimerkiksi juuri lasten parissa. Monet ihmiset ovat Facebookissa, josta löytyy erilaisia ryhmiä ja yhteisöjä varhaiskasvatukseen liittyen, joissa voi jakaa omia vinkkejään. Myös erilaisia blogeja voi hyödyntää ideoiden etsimisessä. Mielestäni mediakasvatus vaatii myös työntekijältä aktiivisuutta ja omatoimisuutta, sillä sitähan mediakasvatus myös on: kokeilemista ja tutustumista erilaisiin asioihin. Mediakasvatuksessa arvokasta onkin monipuolisuus, sillä se mahdollistaa mediakasvatuksen saatavuuden erilaisten kohderyhmien, esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevien lasten, kohdalla (Hyvä medialukutaito 2013, 24). Kuten kaikella toiminnalla, myös mediakasvatuksella tulisi olla jokin tavoite. Yksi keino lähteä suunnittelemaan toimintaa on tavoitteen miettiminen. Sen ympärille voi olla helpompi lähteä kokoamaan ajatuksia, kun tietää, mitä on tarkoitus saavuttaa.

Kyselyn perusteella Tampereen kaupungin työntekijät ymmärtävät mediakasvatuksen mahdollistamat hyvät vaikutukset lapsiin. Vastauksista nousi esille lasten suuri innostuneisuus ja mielenkiinto asioihin mediakasvatuksen avulla. Lapset myös oppivat mediakasvatuksen kautta monia eri asioita helpommin, jolloin lasten tietoisuus kasvaa. Työntekijöiden mielestä mediakasvatuksen avulla lapset pääsevät tutustumaan itseään kiinnostaviin asioihin ja rohkaistuvat puhumaan itseään mietityttävistä asioista.

Uusiin asioihin on hyvä suhtautua avoimin mielin, mutta on tärkeä muistaa, ettei kaikkea ole mahdollista eikä tarpeellista ottaa vastaan. Lähtökohtana voisi hyödyntää lasten kokemusmaailmaa ja heidän kuulemistaan. Lapsilta lähteneet ideat ovat toki mieluisia heille itselleen ja sisältävät jo valmiiksi motivaatiota toiminnalle. Lapsilähtöisyys ja lasten osallistaminen tuovat paljon uusia ulottuvuuksia ja varhaiskasvattajan ajatuksetkin voivat saada uudenlaisia virikkeitä. Valintaprosessissa tarvitaan kuitenkin varhaiskasvattajan ammattitaitoa ja kasvatuksellista näkemystä (Mertala & Salomaa 2016, 162).

Merkittävä osa varhaiskasvatuksen toteuttamista on tiimityö. Oman ryhmän tiimin tai koko työyhteisön kesken on tärkeää vaihtaa ajatuksia tai ideoita. Ammatillinen keskustelu työn tavoitteista tuo uusia näkökulmia esille ja selittää toimintaa. Mertala ja Salomaa (2016, 161) kehottavatkin sanallistamaan tavoitteita yksinkertaisesti ”miksi” -kysymysten kautta. Reflektoiva työote ohjaa miettimään ja kyseenalaistamaan omaa ja työyhteisön toimintaa, jolloin on myös mahdollisuus kehittyä.

Opinnäytetyöni keskittyi varhaiskasvatukseen, jolloin huomiotta jäi vanhempien rooli mediakasvatuksessa. Suuri osa median käytöstä tapahtuu kuitenkin kotona, jolloin olisi ensisijaisen tärkeää, että myös vanhemmilta löytyisi tietotaitoa lasten median käytön opastamiseen. Mielestäni siinä kohtaa esiin nouseekin kasvatuskumppanuuden merkitys. Päiväkodin työntekijöiden ja vanhempien välinen kommunikointi on merkityksellistä lapsen kasvun kannalta. Lapsi viettää suuret osat päivästänsä sekä kotona että päiväkodissa, jolloin kasvatuksen olisi hyvä olla molemmissa johdonmukaista. Vanhemmat voivat saada varhaiskasvatuksen ammattilaisilta vinkkejä esimerkiksi mediakasvatuksessa ja myös päinvastoin. Päiväkodin mediaan liittyvän toimintatuokion herättämät tunteet lapsessa saattavat nousta esille vasta kotona, jolloin on tärkeää, että vanhemmat välittävät tiedon myös päiväkotiin. Median vaikutukset kotoa voivat myös näkyä esimerkiksi lapsen käytöksessä päiväkodissa. Vaikka perheissä on paljon medialaitteita ja lapset käyttävät niiden viihteellisiä sisältöjä, ei lasten oma mediatuottaminen ole silti itsestäänselvää. Varhaiskasvatus toimii siis myös tasa-arvoistavana tekijänä, kun lapset saavat kokemuksia median luovasta ja tavoitteellisesta tarkastelusta sekä tuottamisesta (Mertala & Salomaa 2016, 16).

Jo useissa alakouluissa on käytössä medialaitteita oppimisvälineinä. Siirtyminen esikoulusta alakouluun on lapselle jännittävää aikaa ja suuri muutos elämässä. Vaiheeseen liittyy monia uusia asioita ja joillekin lapsille digimaailma saattaa olla vieras ilmiö. Tämän hetkisen hallituksen yhtenä kärkihankkeena on luoda uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit kouluihin (Valtioneuvosto 2016). Opetuksen digitalisaatio vaikuttaa sitten suuresti myös lapseen ja heidän oppimiseensa. Tämän takia olisikin tärkeää opettaa lapsia vastuullisiksi mediankäyttäjäksi jo päiväkodista lähtien. Lapsille on tärkeää opettaa, että erilaiset medialaitteet soveltuvat paljon muuhunkin kuin vain viihdekäyttöön. Päiväkodissa aloitettu mediakasvatus voisi tukea alakouluun siirtymistä, jolloin lapset ymmärtäisivät medialaitteiden tarkoituksen oppimisessa ja pystyisivät harjoittamaan ikätasonsa kehityksen mukaisesti esimerkiksi kriittisyyttä tiedonhaussa. Kun oppitunneilla on käytössä esimerkiksi tabletit, on lapsilla mahdollisuus tehdä niillä myös haitallisia asioita. Asia ei kuitenkaan ole näin mustavalkoinen, vaan siihen voi vaikuttaa toki myös monet muut asiat, kuten esimerkiksi lapsen kasvuympäristö ja koulun oppimisympäristö.

Kuten edellä mainituista näkökulmista ja johtopäätöksistä huomaa, mediakasvatus ei ole yksiselitteinen käsite. Se haastaa ajattelemaan niin kasvattajat kuin lapsetkin. Varhaiskasvattajan näkökulmasta se on kuitenkin oleellinen osa lapsen kehitystä ja oppimista. Se

antaa lapsille mahdollisuuden toteuttaa itseään ja tuoda omaa ääntään kuuluviin. Kyselyn tulosten perusteella on edelleen tärkeää jatkaa työntekijöiden tukemista mediakasvatuksen toteuttamisessa ja antaa heille mahdollisuus kehittää itseään. Elinikäinen oppiminen kuuluu myös työelämässä oleville, jotta työn kautta on mahdollista saada mielekkäitä onnistumisen kokemuksia.

Jatkossa mediakasvatusta voisi tutkia tavoilla, jotka toisivat lasten kokemuksia ja ääntä esille. Lapsia osallistavan mediakasvatuksen tutkiminen on myös tärkeää. Esimerkiksi toiminnallisten opinnäytetöiden kautta on mahdollista saada selville, mitä lapset pitävät mielekkäänä ja tärkeänä mediakasvatuksessa. Myös median vaikutuksia lapsiin olisi tärkeää tutkia, jotta mahdollisia haittoja pystytään estämään. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmaa olisi hyvä tuoda vielä enemmän esille, sillä aihe ei ole vielä juurtunut päiväkotien arkeen. Yhtenä mahdollisuutena olisi esimerkiksi toteuttaa toiminnallinen opinnäytetyö kokoamalla mediakasvatuksesta kattava tietopaketti, jota sitten voisi jakaa päiväkoteihin esimerkiksi dialogisten koulutustilaisuuksien muodossa.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä tulee aina kiinnittää huomiota sen eettisyyteen ja luotettavuuteen, sillä se vaikuttaa työn laatuun. Opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle aiheen valitsemisella ja sen rajaamisella. Suunnittelutyö on tärkeää tehdä alusta asti huolella, sillä se tukee tutkimuksen luotettavuutta. Kananen (2015, 342) onkin sitä mieltä, että luotettavuuskysymykseen suhtaudutaan usein jälkijättöisesti, vaikka se tulisi ottaa huomioon heti tutkimusprosessin alussa. Luotettavuuskysymysten huomioiminen on eräänlaista riskienhallintaa, sillä työn loppuvaiheessa on vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa asioihin. Tutkimussuunnitelman tekemisessä kiinnitettiin huomiota mm. tutkimuskysymyksiin, tavoitteisiin sekä aikataulusuunnitelmaan. Luotettavuutta varmistaa myös tutkimusluvan hankkiminen.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 140-141) mielestä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota mm. tutkimuksen kohteeseen ja tarkoitukseen, omaan sitoutuneisuuteen, aineiston keruuseen ja tutkimuksen raportointiin. Tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena ja eri osa-alueiden tulee olla johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa. Tut-

kimuseettisen neuvottelulautakunnan (2012) mukaan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus tutkimustyössä. Omassa opinnäytetyössäni olen käsitellyt aineistoa huolellisesta ja esittänyt tulokset tarkasti saatujen vastausten mukaan. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee huomioida myös omat ennakkokäsitykset ja niiden mahdolliset vaikutukset. Tutkijan tulee pystyä tarkastelemaan ja analysoimaan aineistoa puolueettomasti. Mielestäni oli hyvä valita aihe, joka oli itselle vieraampi, jolloin ennakkokäsityksiä ei juurikaan ole.

Määrällisen tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta voidaan arvioida reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta eli sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Se voidaan todeta esimerkiksi silloin, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. Toinen käsite, jolla voidaan arvioida tutkimuksen luotettavuutta, on validius eli pätevyys. Sillä tarkoitetaan kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Mittarit ja menetelmät saattavat joskus olla harhaanjohtavia, eivätkä aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Omassa opinnäytetyössäni tällainen kompastuskivi voisi ilmetä kyselylomakkeen kohdalla, jos vastaajat ovat käsittäneet kysymykset eri tavalla kuin minä. Mielestäni kyselylomakkeeni oli kuitenkin selkeä eikä kysymyksissä ollut juurikaan tulkinnanvaraa, joten siltä osin pidän tutkimustani luotettavana.

Myös laadullisessa tutkimuksessa voidaan soveltaa tietyin osin reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä. On olennaista arvioida tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä näkökulma on myös yleistettävyyks tai siirrettävyyks. (Jyväskylän yliopisto, 2010.) Oman opinnäytetyöni tulokset koskevat Tampereen kaupungin päiväkotia, joten niitä ei voi yleistää kaikkia päiväkotia koskeviksi. Tutkimusta sinällään voisi toteuttaa esimerkiksi koko Suomen päiväkoteihin, jolloin tietoa saataisiin laajemmalti. Se olisi kuitenkin suuri projekti ja vaatisi paljon aikaa ja vaivannäköä. Opinnäytetyöni luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että päiväkotien työntekijät vaihtuvat, jolloin tutkimustulos voi muuttua. Tutkimukseni kuvastikin tämänhetkistä tilannetta.

Opinnäytetyöni kysely toteutettiin anonymisti, joten vastaajien henkilöllisyyttä ei näkynyt. Myöskään vastaajan työpaikka eli päiväkoti ei tullut ilmi. Jatkotutkimusten kannalta olisi hyvä miettiä, voisiko tuloksia jaotella esimerkiksi alueellisesti, jotta ongelmakohtiin pystytään puuttumaan.

Kyselyyni jätti vastaamatta iso osa Tampereen kaupungin päivähoitossa työskentelevistä. Siihen on varmasti monia eri syitä. Vastauksia tuli yhteensä 57 kappaletta ja Tampereella on 82 kunnallista päiväkotia. Päiväkodeissa on kuitenkin monta ryhmää ja tarkoituksena oli, että lapsiryhmää kohden vastaisi yksi lastentarhanopettaja. Jos edellä mainittuja lukuja suhteuttaa toisiinsa, niin voisi ajatella, että päiväkotia kohden vastasi yksi henkilö reilusta puolesta paikoista. Vastauksista ei voi kuitenkaan päätellä, kuinka ne ovat jakautuneet päiväkotien kesken. Vastaamatta jättämiseen on voinut vaikuttaa esimerkiksi päiväkotiarjen hektisyys. Saattaa olla, että myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole niin kiinnostuneita tai perillä aiheesta, jättävät vastaamatta. Kyselyn tuloksiin vaikuttaa, jos siihen vastaajat ovat päiväkotien aktiivisimpia mediakasvatuksen toteuttajia.

7.3 Opinnäytetyöprosessin arviointia

Opinnäytetyöprosessini alkoi syksyllä 2015, jolloin valitsin aiheen ja aloitin sen rajaamisen. Aiheen valinta tuntui alkuun hankalalta, mutta olen tyytyväinen, että mietin sitä perusteellisesti. Mielestäni oli tärkeää valita ajankohtainen ja itseä kiinnostava aihe. Syksyn aikana tein ideapaperin ja tammikuussa 2016 palautin tutkimussuunnitelman, jonka jälkeen pystyin hakemaan tutkimuslupaa. Aineiston keräsin kyselylomakkeen avulla maaliskuussa 2016.

Mielestäni opinnäytetyöprosessini oli kokonaisuudessaan mielenkiintoinen ja opettavainen kokemus. Opinnäytetyön aiheeni oli minulle entuudestaan melko vieras, joten on ollut antoisaa tutustua mediakasvatuksen maailmaan ja olen oppinut todella paljon uutta siitä. Olen saanut eväitä myös muille osa-alueille varhaiskasvattajana. Prosessin kautta olen oppinut paremmin etsimään ja käsittelemään myös teoretietoa. On ollut mielenkiintoista huomata, kuinka paljon erilaisia näkökulmia ja ajatuksia maailmaan mahtuu, eikä asioihin ole aina oikeaa ratkaisua. Se onkin opettanut minulle tietynlaista kriittisyyttä erilaisia lähteitä kohtaan. On myös yksinkertaisuudessaan hienoa huomata, kuinka erilaisten lähteiden lukemisella saa oman ajatusmaailmansa liikkeelle, oppii uutta ja tulee ajatelleeksi asioita, mitä ei ole aiemmin huomannutkaan.

Tavoitteenani oli kartoittaa mediakasvatuksen toteutumista Tampereen kaupungin päiväkodeissa. Mielestäni onnistuin tavoitteessani hyvin ja sain kattavaa aineistoa. Tampereella on toki paljon päiväkoteja ja niissä paljon työntekijöitä, joten vastauksia olisi voinut

tulla vielä paljon enemmänkin. Tulosten ja etenkin avointen kysymysten analysoinnissa olisi ollut silloin paljon enemmän työtä ja mielestäni tämä oli sopiva määrä vastaamaan opinnäytetyön kriteereitä. Tutkimuskysymykseni olivat aseteltu hyvin ja sain tulosten perusteella niihin vastauksia. Mielestäni tutkimusmenetelmänä kysely oli sopiva tapa toteuttaa tutkimus.

Opinnäytetyöni kautta Tampereen kaupunki sai tilannekartoitusta siitä, miten mediakasvatusta päiväkodeissa toteutetaan. Tuloksista ilmenee selkeästi, mitä työntekijät ajattelevat mediakasvatuksesta ja kuinka tilannetta voisi vielä parantaa. Mielestäni esiin tulleet epäkohdat ovat sellaisia, joihin olisi mahdollista tarttua ja suunnitella kehittämistyötä.

Yhteistyöni Tampereen kaupungin kanssa sujui pääasiassa hyvin, mutta välillä oli haastavaa, kun esimerkiksi sähköposteihin vastaamiseen kului kauan aikaa. Ymmärrän työelämän kiireellisyyden, mutta oman työni eteneminen oli melko hidasta etenkin aineistonkeruun kohdalla. Halusin kuunnella myös yhteistyötahon ajatuksia ja ehdotuksia esimerkiksi kyselylomakkeen kohdalla, jotta tutkimuksesta saataisiin oikeasti hyödyllinen myös heille. Opin prosessin aikana kuitenkin myös sen, että on tärkeää itse pystyä päättämään, milloin on tyytyväinen tiettyyn osaan ja on aika siirtyä prosessissa eteenpäin.

Ajallisesti opinnäyteprosessini venyi hieman alkuperäisestä suunnitelmasta. Olisin toivonut saavani sen valmiiksi jo keväällä 2016, mutta viimeistely jäi syksylle. Aluksi oli hankala aloittaa prosessia kesän jälkeen uudelleen, mutta huomasiinkin, että pieni tauko teki hyvää. Asioita katsoi taas hieman uudesta näkökulmasta ja viimeistelyn sai tehtyä uudella innolla. Aikataulun venyminen ei viivästyttänyt opintojani, joten annoin prosessille rauhassa aikaa. Opinnäytetyön tekeminen opetti minulle myös pitkäjänteisyyttä ja sitoutuneisuutta, sillä opinnäytetyö vaatii aikaa ja panostusta.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyvä medialukutaito 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM11.pdf>. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013>

Johnson, E. 2008. Lasten media-arjen valot ja varjot – Mediamuffinssi lasten mediasuhteen kuvastajana. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.

Jyväskylän Yliopisto. 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Luettu 27.10.2016. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-to-teuttaminen#tutkimustulosten-luotettavuus>

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.

Kataja, E. Tampereen seutukuntien projektipäällikkö. Opinnäytetyö. Sähköpostiviesti. elina.kataja@lempaala.fi. Luettu 30.9.2015.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Mediakasvatus. Luettu 28.5.2016. <https://kavi.fi/fi/meku/mediakasvatus>

Korhonen, P. 2010. Median asettamia haasteita pienten lasten hyvinvoinnille. Teoksessa Meriranta, M. (toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. UNIPress.

Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Gludeamus.

Kupiainen, R., Niinistö, H., Pohjola, K. & Kotilainen, S. 2006. Mediakasvatusta alle 8-vuotiaille. Keväällä 2006 toteutetun Mediamuffinssi-kokeilun arviointia. Tampereen yliopisto. Journalismin tutkimusyksikkö.

Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan. Helsinki: WSOY.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Luettu 26.5.2016. Mediakasvatus. <http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/>

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. Iisalmi: Painotalo Seiska Oy.

Mediakasvatuskeskus Metka ry. Luettu 27.5.2016. <http://mediametka.fi/metka/>

Mediakasvatusseura. Luettu 27.5.2016. <http://www.mediakasvatus.fi/>

Mediamuffinssi – mediakasvatusta pienille lapsille. 2006. Opetusministeriön verkkolehti. Luettu 24.5.2016. <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2006/0203/mediamuffinssi.html>

Mediataitokoulu 2015. Medialukutaito. http://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=324&Itemid=415&lang=fi

- Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Mertala, P. & Salomaa, S. Kasvatuskeskeinen näkökulma varhaisvuosien mediakasvatukseen. Teoksessa Pekkala, L., Salomaa, S. & Spisák, S. (toim.) Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja, 1/2016.
- Niinistö, H. & Ruhala, A. 2007. Pienten lasten mediakasvatus. Teoksessa Kynäslahti, H., Kupiainen, R. & Lehtonen, M. (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseura.
- Niinistö, H., Ruhala, A., Henriksson, A. & Pentikäinen, L. 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. 2. painos. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 10/2013. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm10.pdf?lang=fi>
- Palsa, L. 2016. Käsitteellisestä hajanaisuudesta medialukutaitojen moninaisuuteen. Teoksessa Pekkala, L., Salomaa, S. & Spisák, S. (toim.) Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja, 1/2016.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Linblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy
- Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin — katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Helsinki: Mediakasvatusseura. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>
- Suoninen, A. 2014. Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 75, julkaisuja 149, Hybridit. Nuorisotutkimusseura.
- Tampereen varhaiskasvatussuunnitelma. 2007. Hyvinvointipalvelujen julkaisuja 2/2007. Luettu 12.5.2016. <http://www.tampere.fi/tiedostot/t/D4Vtwmf8d/varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettu 26.10.2016. <http://www.tenk.fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>
- Valtioneuvosto. Osaaminen ja koulutus. Luettu 24.10.2016. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/osaaminen/karkihanke1>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. 2. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Hei!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä mediakasvatukseen liittyen. Tarkoitukseni on selvittää mediakasvatuksen tilannetta Tampereen kaupungin päiväkodeissa. Tavoitteenani on saada selville millä keinoilla mediakasvatusta toteutetaan ja millaista tukea työntekijät siihen tarvitsevat. Pysin myös kartoittamaan työntekijöiden suhtautumista ja osaamista mediakasvatuksen parissa.

Toteutan opinnäytetyöni sähköisen kyselylomakkeen avulla, joka lähetetään kaikkiin Tampereen päiväkoteihin. **Kyselyyn vastaa ryhmästä yksi lastentarhanopettaja.** Kyselyn täyttämiseen kuluu aikaa noin 10 minuuttia. Vastausaikaa on keskiviikkoon 23.3.2016 klo 18.00 asti.

Vastauksesi on minulle tärkeä, koska tarkoitukseni on koota kattavaa tietoa mediakasvatuksesta sekä sen hyödyistä ja haasteista. Tutkimuksen avulla Tampereen kaupunki saa ajankohtaista tietoa mediakasvatuksen tilanteesta. Käsittelem saamani tiedot luottamuksellisesti eikä osallistujien henkilötietoja tule opinnäytetyössäni esille. Opinnäytetyöni on tarkoitus valmistua toukokuun loppuun 2016 mennessä.

Jos sinulla tulee jotain kysyttävää vastaamiseen tai opinnäytetyöhöni liittyen, otathan yhteyttä minuun. Vastaan mielelläni kaikkiin esittämiinne kysymyksiin.

Pääset kyselylomakkeeseen tästä linkistä: <https://lomake.tamk.fi/v3/lomakkeet/20807/lomake.html>

Ystävällisin terveisin,

Johanna Kaakkolammi

Sosionomikoulutus

Tampereen ammattikorkeakoulu

johanna.kaakkolammi@soc.tamk.fi

Liite 2. Kyselylomake

Taustatiedot

Sukupuoli:

- nainen
- mies

Kysely

1. Mitä mediakasvatus mielestäsi on?

2. Millä tavoin toteutat mediakasvatusta? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Suojelen lasta median haitallisilta vaikutuksilta ja opetan median käyttöön liittyviä taitaitoja.
- Tuen lasta median aiheuttamien tunteiden tunnistamisessa ja hallinnassa, oman mediasuhteen ja -käyttäytymisen arvioimisessa ja säätelyssä sekä omien mediatarpeiden tunnistamisessa.
- Harjoitan lapsen sosiaalisia taitoja keskustelemalla mediasisällöistä ja antamalla sopivia tehtäviä, joista yhdessä koostuu mediaesityksiä, -näyttelyitä tai dokumentaatioita.
- Harjoitan median vastaanoton taitoja, jotta lapsi pystyy iän karttuessa kriittisesti pohtimaan, tulkitsemaan ja analysoimaan mediakokemuksiaan ja muodostamaan niistä mielipiteitä.
- Harjoitan lapsen tuottamisen taitoja, jotta lapselle muodostuu käsitys median toimintatavoista ja rakenteista ja että hän oppii käyttämään mediavälineitä ja luomaan omaa mediakulttuuria.
- En toteuta mediakasvatusta.
- Muuten, miten?

3. Mielestäni toteutan mediakasvatusta...

- Liian vähän
- Sopivasti
- Edistyksellisesti

4. Onko mediakasvatus mielestäsi tärkeää?

- Kyllä
- Ei
- , Miksi?

5. Oletko saanut koulutusta mediakasvatukseen?

- Kyllä
- En

6. Koetko tarvitsevasi koulutusta/lisäkoulutusta mediakasvatukseen?

- Kyllä En

7. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, minkälaista koulutusta koet tarvitsevasi?

8. Mitä mediavälineitä ryhmässäsi käytetään pedagogisessa työssä?

- Kamera
Videokamera
Sanoma- ja aikakauslehdet
Kuva- ja satukirjat
CD-soitin
Radio
Tietokone
Tablettitietokone
Televisio
Pelikonsoli
DVD-soitin
Pelit
Kännykkä
Älytaulu
Äänityslaitteet
Virtuaaliset oppimisympäristöt
Muu, mikä?

9. Mitkä asiat tekevät mediakasvatuksen toteutumisen haastavaksi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Ajan puute
Työympäristön tuen puute
Resurssit
Koen muut sisältöalueet tärkeämpiä
Tarvitsen enemmän tietoa aiheesta
En koe toteuttamista haastavaksi
Muu, mikä?

3 (3)

10. Millaisia hyviä vaikutuksia olet havainnut mediakasvatuksella olevan lapsiin?

11. Millaisia käytänteitä tai toimintatapoja olet havainnut toimiviksi toteuttaa mediakasvatusta?